

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра _____
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ” _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»

на тему: «**Майнове оподаткування в Україні**»

Виконавець:

студент 42 гр ФФБС
Радєв Роман Руменович
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/ _____

Науковий керівник:

д.е.н., професор кафедри фінансів
Слатвінська Марина Олександрівна
/підпис/ _____

ОДЕСА – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3-5
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ	
1.1 Сутність та значення майнового оподаткування.....	6- 19
1.2. Історія становлення та розвитку системи майнового оподаткування.....	19- 26
1.3 Механізм оподаткування майновими податками.....	26- 32
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	
2.1 Сучасний стан та проблематика майнового оподаткування....	33 - 42
2.2.Моніторинг фіскального значення майнового оподаткування в Україні.....	43 - 54
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	
3.1.Зарубіжний досвід оподаткування майна та можливості його впровадження в Україні.....	55 - 66
3.2. Реформування майнового оподаткування та шляхи підвищення ефективності.....	67 - 73
ВИСНОВКИ	74 - 76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76 - 82
ДОДАТКИ	83 - 84

ВСТУП

Актуальність. Історія становлення майнового оподаткування відображає еволюцію економічних і політичних структур суспільства. Від первісних форм податків у стародавніх цивілізаціях до складних систем оподаткування в сучасних державах, майнові податки завжди відігравали ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності держави та сприяли розвитку її інституцій.

Функціонування держави невіддільне від системи оподаткування, а її розвиток значною мірою залежить від ефективності цієї системи. Обраний Україною шлях до євроінтеграції передбачає вдосконалення багатьох аспектів, серед яких важливе місце займає питання фінансового забезпечення держави через систему оподаткування. Останніми роками спостерігається тенденція до децентралізації та збільшення ролі місцевих бюджетів. Податки є основним джерелом доходів як державного, так і місцевих бюджетів, зокрема важливу роль відіграють місцеві податки, включаючи податок на майно.

У сучасній економіці, де дохід від капіталу може бути складним для точного вимірювання через глобалізацію фінансових потоків, диверсифікацію інвестицій та інші фактори, податок на майно набуває нових вимірів. Він персоналізується, відображаючи індивідуальні обсяги власності, які є більш стабільними і менше підлягають маніпуляціям порівняно з доходами. Це робить майновий податок важливим інструментом для забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження, адже він спирається на більш чіткі та стабільні економічні показники, що сприяє більшій соціальній справедливості та економічній рівновазі в суспільстві.

Необхідність оптимізації та вдосконалення системи майнового оподаткування зумовлена зростанням потреби в ефективному використанні бюджетних коштів та забезпеченні фінансової стійкості країни. Поліпшення цієї системи може сприяти оптимізації структури місцевих бюджетів,

збільшенню фінансових ресурсів та зниженню податкового навантаження для підприємств і громадян.

Аналіз системи майнового оподаткування інших країн у контексті глобальних тенденцій та змін у міжнародному оподаткуванні сприяє приведенню національної системи у відповідність з міжнародними стандартами та практиками. Це є важливим кроком у створенні прозорості та привабливої інвестиційної атмосфери. Відповідно, дослідження системи майнового оподаткування в Україні, враховуючи сучасні виклики та потреби країни у контексті її економічного та фінансового розвитку, є надзвичайно актуальним.

Дослідженням питань майнового оподаткування, займались багато українських та зарубіжних вчених. Теоретичні основи та сутність майнового оподаткування відображено у працях Волохової І.С., Шуліченко Т. В., Блонської В. І., Міліної Н. М., Гусєва А. О. Більш детальну увагу дослідженню податку на нерухомість приділили Бобох Н. М., Мельник А. М., Матвійчук Н. М. Зарубіжний досвід функціонування системи майнового оподаткування вивчали Педь І. В., Лисенко Ю. М., Мельник О. Я., Бортнік Н. В., Венцель В., Хатнюк Н. Напрямки оптимізації та удосконалення системи майнового оподаткування відображені у працях Сибірянської Ю. В., Сідельникової Л.

Метою роботи є теоретичний аналіз, оцінка та вивчення ефективності та функціонування системи майнового оподаткування в контексті української податкової системи.

Для досягнення мети необхідно буде виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність майнового оподаткування;
- розглянути історичний розвитку системи майнового оподаткування;
- визначити механізм оподаткування майновими податками;
- охарактеризувати сучасний стан та проблематику майнового оподаткування
- провести моніторинг фіскального значення майнового оподаткування в Україні;

- провести діагностику фіскальної та регулюючої особливості складових майнового податку;
- розглянути зарубіжний досвід оподаткування майна та можливості його впровадження в Україні;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності майнового оподаткування.

Об'єктом дослідження є механізм майнового оподаткування в Україні, що включає в себе систему правових, економічних та адміністративних елементів, які регулюють оподаткування власності та майнових прав.

Предметом дослідження є структура, функціонування та ефективність системи майнового оподаткування в Україні. Дослідження охоплює аналіз правового базису, ставок податку, об'єктів оподаткування, пільг, а також економічний вплив даної системи на доходи місцевих бюджетів.

Методи дослідження: синтез при дослідженні системи майнового оподаткування; метод історичної перспективи для вивчення періодів розвитку майнового оподаткування в Україні; порівняння для порівняння поглядів економістів на систему майнового оподаткування; табличний метод для аналізу системи майнового оподаткування в Україні та наочного відображення результатів аналізу; статистичний метод для збирання, обробки і аналізу інформації щодо фінансової стійкості банків;

Інформаційна база дослідження: законодавчі нормативно-правові акти з питань оподаткування; підручники, статті, монографії вітчизняних та зарубіжних вчених; статистичні дані мінфіну; офіційні сайти Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України; дані мережі інтернет.

Структура роботи: робота складається із вступу, трьох розділів і висновків; загальний обсяг роботи становить 84 сторінки. Робота містить 8 таблиць, 23 рисунків, список використаних джерел із 48 найменувань, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Сутність та значення майнового оподаткування

Історія становлення податку відображає складний процес еволюції державних фінансів та економічних відносин. Від стародавніх цивілізацій до сучасних держав, податки завжди відігравали ключову роль у забезпеченні функціонування держави, розвитку її інститутів та задоволенні суспільних потреб.

Історичний процес становлення податків був спонтанним та неорганізованим. Однак основною метою податкової системи завжди було забезпечення фінансових ресурсів через фіскальні механізми. Податки виникли як важливий елемент соціально-економічної структури з утворенням держави, і їх збирання стало ключовою умовою існування державних інституцій. Оподаткування є невід'ємною складовою всіх економічних систем світу і виступає основним інструментом, який використовує кожна держава для свого функціонування.

Податки є невід'ємним елементом фінансової системи держави, забезпечуючи її функціонування та розвиток. Вони виконують численні функції, включаючи фінансування державних видатків, перерозподіл доходів, регулювання економіки, забезпечення соціальної стабільності та екологічного регулювання. Без ефективної податкової системи держава не змогла б виконувати свої обов'язки перед суспільством та забезпечувати умови для стійкого економічного і соціального розвитку.

Податок є обов'язковим платежем, який здійснюється фізичними та юридичними особами на користь держави з метою фінансування її діяльності. Необхідність податків обумовлена кількома ключовими функціями, які вони виконують у суспільстві:

1. Фінансування державних видатків.

Основною функцією податків є забезпечення фінансових ресурсів для держави, що дозволяє їй виконувати свої соціальні, економічні та адміністративні завдання. До них належать фінансування оборони, охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, розвитку інфраструктури та інших сфер, які є важливими для суспільного добробуту.

2. Перерозподіл доходів

Податки відіграють важливу роль у перерозподілі доходів у суспільстві. Через прогресивні ставки оподаткування держава може зменшувати нерівність у доходах та забезпечувати більш справедливий розподіл економічних благ серед різних соціальних груп.

3. Регулювання економіки

Податки є важливим інструментом державного регулювання економіки. За допомогою податкової політики держава може стимулювати або обмежувати певні види економічної діяльності, впливати на рівень зайнятості, інвестиції та споживання. Наприклад, зниження податкових ставок може стимулювати інвестиції та економічне зростання, тоді як підвищення податків на певні товари може зменшити їх споживання.

4. Забезпечення соціальної стабільності

Податки сприяють соціальній стабільності, фінансуючи програми соціального захисту, такі як пенсії, допомога по безробіттю та соціальні виплати. Це допомагає зменшити соціальну напруженість та забезпечити базові потреби найуразливіших верств населення.

4. Екологічне регулювання

Через екологічні податки держава може стимулювати зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Податки на забруднення, викиди парникових газів та інші екологічно шкідливі дії спонукають підприємства і громадян до більш відповідального ставлення до природних ресурсів та екології.

Ефективна податкова система є основою для стабільного економічного та соціального розвитку будь-якої країни. Україна не є винятком та побудувала свою податкову систему на класичній схемі оподаткування, яка характерна для багатьох розвинених країн світу. Наша країна має свою індивідуальну структуру податкової системи, яка визначається політичними та економічними умовами. Свій початок податкова система України розпочала з прийняттям Закону України "Про систему оподаткування" у 1991 році, це сталося перед проголошенням Акту про незалежність України. Даний закон визначив принципи побудови системи оподаткування, їх призначення, окреслив роль податків та зборів, а також зазначив суб'єкти та об'єкти оподаткування.

Згідно з Податковим кодексом України, «податкова система країни охоплює загальнодержавні та місцеві податки і збори, які стягуються відповідно до встановленого порядку, що визначено в Податковому кодексі» [33]. У ширшому розумінні, «податкова система визначається як сукупність норм фінансового права, закріплених у законах та інших нормативно-правових актах, що регулюють оподаткування, і вона проявляється у конкретних формах оподаткування» [34].

Податкова система визначається принципами її побудови, закріпленими в Податковому Кодексі України, як бачимо у додатку А [34]. Нам добре відомо, що основоположником принципів оподаткування в різних країнах світу, включно з Україною, стали принципи, узагальнені А. Смітом: справедливість, визначеність, зручність, економія.

Принципи побудови системи оподаткування мають враховувати фінансові потреби держави та інтереси платників податків.

Податкова система України базується на 11 принципах, які визначають її структуру та функціонування. Вони є основоположними принципами державної податкової політики і спрямовані на забезпечення ефективності, справедливості та стабільності податкової системи. Розглянемо деякі з них:

Принцип справедливості - один з основних принципів податкової системи України полягає в забезпеченні справедливого розподілу податкового навантаження серед різних соціальних та економічних груп населення. Це означає, що оподаткування повинно бути пропорційним до доходів та майнового стану платників податків.

Принцип економічної ефективності - податкова система має сприяти економічному зростанню та розвитку, стимулюючи інвестиції, підприємництво та інновації. Цей принцип передбачає зменшення податкових перешкод для бізнесу, раціоналізацію податкових ставок та спрощення адміністративних процедур.

Принцип фіскальної стійкості - податкова система має забезпечувати стійкість та надійність державних доходів, що є важливим для фінансування державних програм та соціальних витрат. Цей принцип передбачає розумне розподілення податкових навантажень та уникнення зайвого дефіциту бюджету.

Принцип прозорості та простоти - податкова система має бути прозорою та зрозумілою для всіх учасників економіки. Це передбачає простоту податкових правил та процедур, а також доступність інформації про податкові обов'язки та права.

Принцип адекватності - податкові ставки та об'єми зборів повинні бути адекватними до фінансових можливостей платників податків та сприяти забезпеченню їхніх основних потреб та інтересів.

Принцип мінімізації податкових ризиків - податкова система має мінімізувати можливість податкових шахрайств, ухилення від сплати податків та інших недоліків, що можуть шкодити фінансовим інтересам держави.

Ці принципи визначають стратегічні орієнтири податкової політики України та спрямовані на забезпечення стабільності, справедливості та ефективності податкової системи, що є важливим для економічного та соціального розвитку країни.

Майнове оподаткування являє собою систему зборів, що накладаються державою на власність фізичних та юридичних осіб. Ця форма оподаткування спрямована на забезпечення надходжень до бюджету шляхом обкладання певних видів майна, таких як нерухомість, транспортні засоби, земельні ділянки та інші активи, що мають економічну цінність.

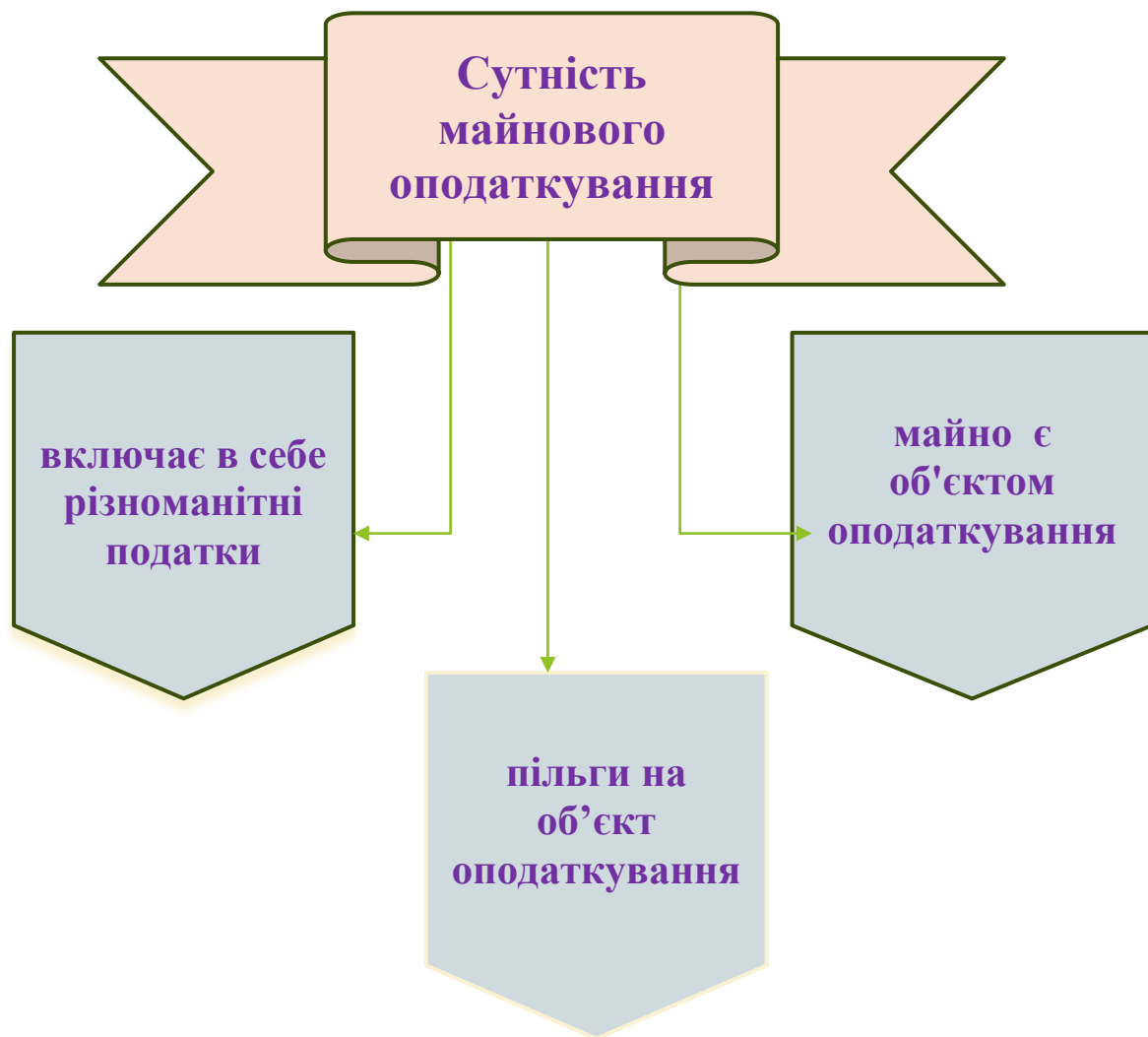

Рис. 1.1 Сутність майнового оподаткування

Джерело [2]

Вивчаючи історичну практику оподаткування різних країн, зазначаємо, що сплата майнових податків є важливим елементом формування бюджету. Варто зазначити, що єдиного підходу до визначення даного поняття не існує

у науковій літературі. Та все ж таки сутність майнового оподаткування полягає у наступному, рис 1.1:

- майнове оподаткування включає в себе різноманітні податки, пов'язані з володінням або переходом прав власності, такі як податки на прибуток, податки на приріст капіталу та ресурсні внески ;
- об'єктом оподаткування є саме майно (як рухоме, так і нерухоме), незалежно від можливості забезпечення доходу його власником;
- до об'єкта майнового оподаткування застосовуються пільги.

Основна мета майнового оподаткування полягає у забезпеченні справедливого розподілу податкового навантаження серед власників майна, а також у стимулюванні раціонального використання та ефективного управління майновими ресурсами.

Система майнового оподаткування зазвичай включає:

- методи оцінки вартості майна;
- ставки оподаткування;
- пільгові умови.

Доцільно зазначити, що пільгові умови можуть варіюватися залежно від виду та призначення майна, його місцезнаходження, а також соціально-економічного статусу власника.

Майнове оподаткування розглядається через призму його різноманітних функцій. Пропонуємо звернути увагу на основні ключові функції майнового оподаткування, рис 1.2:

- фіскальну, що забезпечує державу необхідними ресурсами для виконання її зобов'язань;
- регулюючу, яка впливає на економічну поведінку суб'єктів господарювання;
- соціальну, що сприяє зменшенню нерівності шляхом перерозподілу доходів.

Реалізація розглянутих вище функцій може бути забезпечена наступними підфункціями, за допомогою яких забезпечуються механізм оподаткування майна:

- наповнення дохідної бази місцевих бюджетів;
- боротьба із тінізацією визначення бази та вартості майна;
- регулювання попиту на майно шляхом введення податкових ставок;
- регулювання доходів, які залишилися після сплати ПДФО.

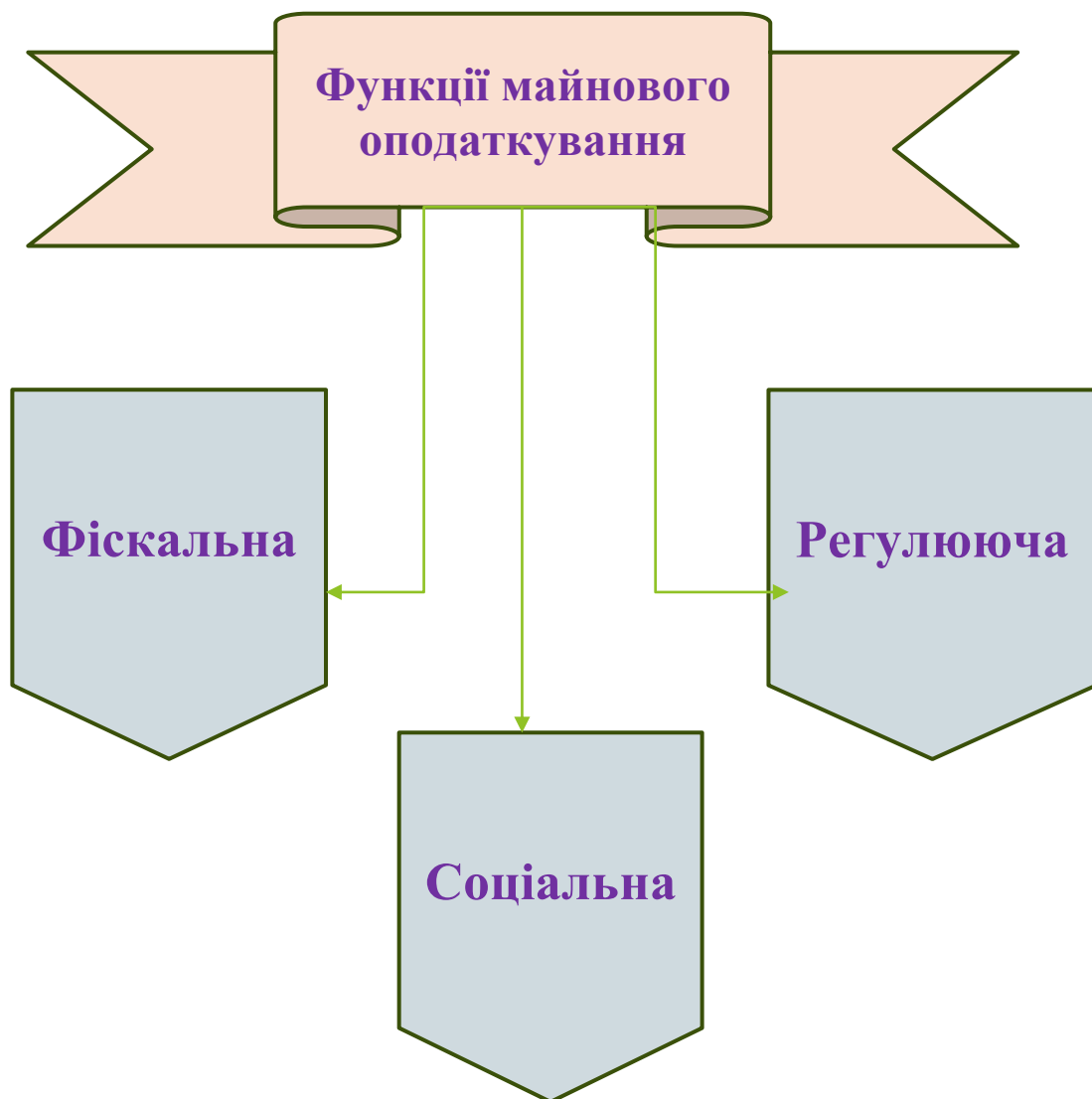

Рис. 1.2 Функції майнового оподаткування
Джерело [3]

За допомогою підфункцій важелів податкової системи відбувається регулювання попиту на нерухоме майно та запобігання спекуляцій з нерухомістю через підвищення податкових ставок. Диференційоване оподаткування забезпечує соціальну справедливість та перерозподіл багатства через оподаткування нерухомого майна. Отже, розмір надходження податку від більш великої суми з дороговартісного нерухомого майна вказує на справедливий розподіл податкового навантаження. Для менш заможних це може бути символічним, враховуючи не лише їх платоспроможність, але й вартість нерухомості, у той час як для багатших він повинен бути значно вищим, бо справді, це податок на багатство.

Рис. 1.3 Визначення видів майнового оподаткування
Джерело [2]

Для повного аналізу майнового оподаткування, пропонуємо визначити, що саме розуміється під терміном "майно". Звернувшись до Цивільного кодексу України, бачимо, що «майно охоплює окремі речі, сукупність речей, майнові права та обов'язки» [3]. А за Господарським кодексом України, «майно визначається як сукупність речей та інших цінностей, що мають вартісне визначення та використовуються у діяльності суб'єктів господарювання» [2].

Таким чином ми спостерігаємо певну колізію щодо визначення та бачимо, що майно може включати різноманітні об'єкти матеріального світу та майнові права на них, тобто види майнового оподаткування включають у себе різні аспекти, рис 1.3.

З практичної точки зору ми спостерігаємо, що суб'єктами майнового оподаткування виступають як власники, так і користувачі майна. Податки на майно, переважно, становлять винагороду за право володіння, обумовлене необхідністю оподаткування власності.

Згадуючи історичний розвиток оподаткування в цілому, можна сказати, що основа оподаткування майна була спрямована на земельний податок. Застосовуючи принципи оподаткування Адама Сміта зазначимо наступне: в Англії земельний податок був нерівномірним через різницю в якості землі в різних частинах країни. В свою чергу така тенденція порушувала рівномірність оподаткування, проте інші три принципи при цьому виконувалися в повному обсязі, оскільки податок був чітко визначений та зручний для платників.

Отже, підводячи підсумок історичного екскурсу, можна стверджувати наступне:

Історично, у колоніальний період, податок на майно був одним з основних методів оцінки платоспроможності громадян. Володіння значними активами, такими як земля та будинки, безпосередньо свідчило про економічні можливості особи або родини. Податки на майно виконували роль не тільки фіскального інструменту, але й механізму соціальної стратифікації, адже вони

акцентували увагу на значенні матеріальної власності як основного показника багатства.

Рис. 1.4 Визначення видів майнового оподаткування

Джерело [2]

У сучасній економіці, де дохід від капіталу може бути складним для точного вимірювання через глобалізацію фінансових потоків, диверсифікацію інвестицій та інші фактори, податок на майно набуває нових вимірів. Він персоналізується, відображаючи індивідуальні обсяги власності, які є більш стабільними і менше підлягають маніпуляціям порівняно з доходами. Це робить майновий податок важливим інструментом для забезпечення

справедливого розподілу податкового навантаження, адже він спирається на більш чіткі та стабільні економічні показники, що сприяє більшій соціальній справедливості та економічній рівновазі в суспільстві.

Насьогодні, науковцями запропоновано ефективне та справедливе рішення - відокремити землю як окремий об'єкт оподаткування. Через те, що дохід від землі доцільно розглядати як економічну ренту, що дозволить уникнути надмірного податкового тягара на інші види власності [8, с. 78].

На сучасному етапі оподаткування майна – з кожним роком база розширюється та становить: транспортні засоби, обладнання, нематеріальні активи, предмети розкоші. Але найбільш поширеною основою для оподаткування майна все таки є земля та нерухомість.

Рис. 1.4 Визначення бази майнового оподаткування
Джерело [2]

Вивчаючи світовий історичний досвід доцільно визначити два основні підходи щодо визначення бази оподаткування майна, рис 1.4:

1. Перший підхід ґрунтується на тому, що необхідно оподатковувати дохід, отриманий власником у процесі використання майна. Він ще називається - оподаткування доходу від орендної плати.
2. Другий підхід робить податок на майно формою оподаткування багатства і сприяє прогресивності системи та визначається капітальною вартістю за допомогою ринкових або кадастрових методів оцінки. Визначення ринкової вартості майна періодично переоцінюється за допомогою реєстрів та сучасних комп'ютерних технологій.

Зарубіжні науковці пропонують два основні підходи щодо визначення видів оподаткування майна. Розглядаючи перший підхід, його ще називають вузький, «майнові податки охоплюють лише саме майно, незалежно від його ролі як джерела доходу» [11]. Такий підхід переважає у вітчизняних наукових дослідженнях та визначається в основному податками на рухоме та нерухоме майно.

Наступний, другий підхід визначення видів оподаткування майна характеризує податки на майно у широкому сенсі. Він охоплює всі податки, пов'язані з майном або майновими правами на нього, включаючи операції з майном та здобуття доходу в результаті таких операцій. На наш погляд даний підхід є більш повним та актуальним, втому що враховує різноманітність майнових операцій та їх економічну природу. На нашу думку до майнових податків слід віднести податки на операції з майном та податки на приріст капіталу, розширюючи спектр майнового оподаткування.

Ми вважаємо, що варто впровадити податок на розкіш, який може бути самостійним видом податку в загальній системі оподаткування майна. Отже, податок на розкіш може бути ефективно інтегрований у систему майнового оподаткування як самостійний інструмент. Це дозволить забезпечити більш точне та справедливе оподаткування майна, що відповідає сучасним вимогам економічної та соціальної політики.

На сьогодні існують аргументи проти виділення податку на розкіш. Деякі дослідники вважають, що багатство, яке включає в себе різні форми власності, не може бути об'єктом окремого податку. Вони підкреслюють, що всі складові багатства, такі як нерухомість, цінні папери, транспортні засоби та інші активи, вже є об'єктами різних податків. Тому податок на багатство не може бути окремо виділеним і розглядається як комбінація існуючих податків на майно.

Також є аргументи на користь включення податку на розкіш до майнових податків.

Натомість, наш підхід передбачає, що податок на розкіш повинен бути визнаний як окремий вид майнового оподаткування. Податок на розкіш стосується переважно предметів розкоші та дорогого майна, яке вказує на високий рівень добробуту власників. Включення цього податку до майнових податків дозволить більш точно відображати фінансові можливості платників податків та сприятиме більш справедливому розподілу податкового навантаження.

У своїх дослідженнях вітчизняні вчені визначають майнове оподаткування з різних позицій. Наприклад, Міліна Н. М. розглядає його як систему податків, пов'язаних з наявністю або рухом майна, включаючи прибуткові податки, податки на приріст капіталу і ресурсні платежі [11]. Водночас Шуліченко Т. В. вказує, що майно оподатковується лише у випадках, коли настане податковий обов'язок згідно із законом, який регулює певний майновий податок [13].

Волохова І. С. розглядає майновий податок як надійний джерело доходів для місцевих бюджетів, проте вона підкреслює, що його ставки повинні сприяти ефективному використанню майна, не обмежуючи власників у його використанні для інших цілей, таких як виробництво, заощадження та інвестиції [14].

Крисоватий А. І. розглядає можливість впровадження податку на багатство як альтернативу майновим податкам, розглядаючи його як засіб для

зменшення соціальних нерівностей, що виникають внаслідок нерівномірного розподілу багатства [13, с. 124]. Мельник А. М. вважає майнові податки своєрідною страховою премією за збереження майна, оскільки об'єкт оподаткування розташований на території відповідної територіальної одиниці, що сприяє його цілісності [15].

Блонська В. І. стверджує, що мета майнового оподаткування полягає в стимулюванні звільнення від надлишкового майна, яке не використовується у господарській діяльності або накопичується як особиста власність, оскільки це може призвести до іммобілізації обігового капіталу [10].

Сибірянська Ю. В. та Кондратюк О. Ю. підкреслюють переваги майнових податків перед іншими видами обов'язкових платежів, зокрема їхню здатність забезпечувати стабільні доходи бюджету, низький рівень ухилення від сплати та простоту контролю за їхнім виконанням. [21, с. 58].

1.2. Історія становлення та розвитку системи майнового оподаткування

Майнове оподаткування характеризується тривалою та складною історією, що відображає еволюцію соціально-економічних структур і державних інститутів. Оподаткування майна було одним з перших методів залучення доходів для держави. Податки на майно стали основною формою оподаткування громадян, оскільки рухоме та нерухоме майно, а також земля, були основними об'єктами оподаткування того часу. Таким чином, податок на майно є найдавнішим у структурі податків багатьох країн і основним джерелом місцевих податкових надходжень.

Розглянемо становлення системи майнового оподаткування на ранньому періоді становлення оподаткування.

Перші згадки про податки на майно датуються періодом античності, зокрема, Давньою Грецією та Римом. У цих цивілізаціях майнове

оподаткування використовувалося для фінансування державних потреб, таких як утримання армії, будівництво інфраструктури та забезпечення адміністративних функцій.

Таким чином, історичний розвиток майнового оподаткування свідчить про його важливість у фінансовій системі держави з найдавніших часів до сучасності. Це оподаткування забезпечувало стабільні надходження до бюджету, сприяючи економічному розвитку та зміцненню державних інституцій. Ще варто відзначити, що податок на майно є найдавнішим у структурі податків багатьох країн і основним джерелом місцевих податкових надходжень.

У стародавніх цивілізаціях мали ознаки майнового оподаткування таких як Єгипет, Месопотамія та Китай, застосовувалися форми майнового оподаткування. Власники землі та іншого майна сплачували податки, які використовувалися для фінансування державних витрат, включаючи утримання армії, будівництво інфраструктури та забезпечення функціонування адміністративного апарату.

У Греції та Римі майнове оподаткування мало більш розвинену форму. В Афінах, наприклад, існував податок на майно, що називався "ейсфора", який запроваджувався під час військових потреб. В Стародавньому Римі стягувався *tributum*, який був прив'язаний до кількості землі у громадянина. У Римській імперії власники нерухомості сплачували податок на землю, що став одним із головних джерел надходжень до державного бюджету. Візантійська імперія ввела капніком — податок на нерухомість (житло), який залежав від розміру майна. Отже, можна дійти висновку, що податок на майно даного періоду був тимчасовим внеском та залежав від майнового стану громадян. Надходження від нього використовувалася для фінансування форс-мажорних обставин, таких як війни чи морське будівництво.

У середньовічній Європі майнове оподаткування набуло феодального характеру. Землевласники сплачували податки у вигляді натуральних зборів або грошових платежів на користь феодалів, які, в свою чергу, сплачували

частину своїх доходів королю чи імператору. Ці податки використовувалися для фінансування війська та утримання двору. З розвитком європейських держав значного поширення набуло оподаткування землі. У Франкській державі був запроваджений земельний податок, який оплачувався як грошима, так і натурою. Саме з цього періоду можна простежити впровадження суворої системи податкового адміністрування в Європі. У період Відродження в Європі діяв податок на нерухомість, відомий як талья. Для мешканців міст цей податок базувався на приміщенні, а для сільського населення – на землі. Цей податок був надзвичайно обтяжливим для всього населення через свою обов'язковість, оскільки уникнути його сплати було майже неможливо.

Отже, історія свідчить про те, що оподаткування майна стало одним із перших методів забезпечення стабільного доходу для держав і сприяло формуванню їхньої фінансової стабільності. У Англії запровадження податків на нерухомість було зумовлено необхідністю фінансування хрестових походів. Перший указ про стягнення загального додаткового податку для підтримки хрестоносців був виданий королем Англії Генріхом II та королем Франції Людовиком VII у 1166 році. Згідно з цим указом, кожен громадянин повинен був сплачувати 2 пфеніги за кожен фунт ваги та за будь-яке рухоме майно, за винятком дорогоцінних каменів, тварин або монет, або чогось іншого, крім парадного одягу. Протягом наступних чотирьох років ставка зменшилася до 1 пфеніга за кожен фунт. Також встановлювався податок для оброблюваних земель та виноградників з урахуванням витрат на їх обробку. Господарі, які мали будинок, але не мали рухомого майна вартістю в 1 фунт, сплачували 1 пфеніг.

У період раннього нового часу майнове оподаткування почало набувати більш систематичного характеру. З розвитком державних інститутів та утвердженням національних держав, податки на майно стали важливим джерелом державних доходів. Наприклад, у Франції до Великої французької революції існував податок на землю, який сплачували всі власники нерухомості.

У період становлення міських комун майнове оподаткування поширилося на міських жителів, які володіли нерухомістю. Це сприяло розвитку місцевого самоврядування, оскільки зібрані кошти використовувалися для благоустрою міст та забезпечення їх безпеки.

Протягом індустріальної революції зростання вартості нерухомості та накопичення капіталу привело до реформування систем майнового оподаткування. У багатьох країнах були введені нові форми податків на нерухомість, що базувалися на її ринковій вартості.

Якщо звернутися до історії становлення оподаткування майна на території України, варто зазначити, що воно мало чим відрізнялося від оподаткування даним податком в Європейських країнах, та носило хаотичний та спонтанний характер. Період Великого князівства Литовського та Речі Посполитої був характерним запровадженням обов'язкових внесків, таких як подимне, ланове, сребщизна, шос. Зазначені стягнення здійснювалися залежно від майнового стану платників. Згодом було встановлено "десяті гроші" або "п'яті гроші" як основні податки на майно.

В Україні Княгинею Ольгою у 947 році було введено «дякло». Основа даного податку базувалася на земельних та нерухомих платежах. Саме вони забезпечували стабільні надходження до державної казни для забезпечення потреб сильної армії.

Під час війни Богдана Хмельницького (1648-1654р.), яку очолювала козацька старшина під гетьманством, мала на меті відновити українську державність і встановити власну фінансову та податкову систему. Було запроваджено «Універсали Хмельницького», які встановили "загальні податки" як основне джерело доходів державної скарбниці. Були запроваджені такі податки як «стація» та «побори». Вони стягувалися з усього населення, включаючи як селян, так і міщан.

За правління Петра I було двором було запроваджено оподаткування на обробку та забудову землі. У XVIII-XIX століттях поміщики сплачували податок на майно, що включав податки на їхні маєтки та нерухомість у містах.

Існував також єдиний земельний податок, який спочатку сплачувався лише поміщиками, а з 1887 року його сплачують навіть селяни.

Податок на землю та податок на нерухомість у містах існував і після Жовтневої революції 1917 року. Хоча було запроваджено прогресивний податок на майно зі ставками від 0,3% до 1,5% вартості майна у період 1920-1929 років.

У Радянському Союзі в період 1945-1990 років податки на майно не збиралися, оскільки існувало загальне переконання, що нерухомість не повинна оподатковуватися.

Рис. 1.5 Становлення майнового оподаткування в Україні
Джерело [2]

Після проголошення незалежності України розпочався довгостроковий процес формування та розвитку вітчизняної податкової системи в нових економічних умовах. Так у 1991 р. була перша спроба впровадження

майнового оподаткування. Закон України "Про систему оподаткування", передбачав сплату плати за землю (земельний податок) та орендну плату за земельні ділянки державної та комунальної власності, а також податку на нерухоме майно. Але, фактично збиралися тільки платежі за землю.

Наступним кроком був законопроект про податок на нерухомість, який вніс до Верховної Ради Кабінет Міністрів України у 1995 році. зазначений законопроект передбачав оподаткування житлових і нежитлових приміщень на основі відновної вартості будівель і споруд з урахуванням зносу. У ньому також була встановлена єдина ставка податку у розмірі 0,05% від бази оподаткування. Проте цей законопроект був відправлений на доопрацювання.

Згодом, у 1996 році Кабінет Міністрів України вніс доопрацьований законопроект. У новій версії були змінені умови надання пільг, які базувалися на площі житла, де невеликі за площею приміщення були звільнені від оподаткування. Варто зазначити, що і цей законопроект не був затверджений Верховною Радою України.

У 1997 році передбачалася податкова реформа, яка включала прийняття Податкового кодексу України та введення нового податку на майно. Цей податок передбачав оподаткування власників земельних ділянок, землекористувачів (за винятком орендарів), власників будівель і споруд (крім тих, що передані в лізинг), та орендарів будівель і споруд, які отримали їх у фінансовий лізинг. Об'єктами оподаткування мали бути земельні ділянки у власності або користуванні. Також передбачалася система пільг. Проте ця реформа була реалізована лише частково, і податок на майно не було впроваджено.

Починаючи з 1998 року, майже щорічно народні депутати вносили до Верховної Ради законопроекти щодо оподаткування нерухомості, відмінної від земельних ділянок. Проте основною перешкодою була відсутність узгодженого методичного підґрунтя для розрахунку ринкової вартості нерухомого майна для цілей оподаткування.

Законом, прийнятим 21 червня 2001 року, у Бюджетному кодексі України було визначено податок на нерухоме майно, проте він обмежувався оподаткуванням лише земельних ділянок, інші компоненти нерухомості залишалися без оподаткування.

Наступні законопроекти «Про податок на нерухоме майно громадян» (2003 р.), «Про податок на нерухоме майно (нерухомість)» (2004 р.), та «Про податок на нерухоме майно громадян» (2006 р.) подані до Верховної Ради України у різні роки відрізнялися тільки ставками податку – 0,5 % та 1,0 % [37, с. 53].

Та нарешті у 2010 році Податковим кодексом України було запроваджено новий податок на нерухоме майно, що відрізняється від оподаткування земельних ділянок. Цей податок обов'язковий для всіх фізичних та юридичних осіб, включаючи нерезидентів – власників майна [38].

Виходячи з історичного екскурсу можна сказати, що становлення майнового оподаткування в Україні відбувалося в два етапи, рис 1.5. Та своє завершення ще не здійснило. Тому що в податковій системі України виникають все нові виклики. Так військова агресія внесла свої корективи не тільки в майнове оподаткування, а й усю податкову систему України.

Перший етап становлення майнових податків в Україні - 1991-2014рр. Протягом цього періоду відбувалася активна розробка та удосконалення нових законопроектів, спрямованих на створення ефективної бази оподаткування майна. Даний етап супроводжувався важливими реформами у сфері податкового законодавства та визначав важливі аспекти оподаткування власності.

Другий етап - 2014 р. - сьогоднішній день. розпочався після внесення змін до Податкового кодексу України. На протязі даного періоду прийнято новий розділ "Податок на майно" у Податковому кодексі. Цей період характеризується подальшим розвитком та вдосконаленням системи оподаткування майна. А також впровадженням нових підходів та правил,

спрямованих на підвищення ефективності збору податків та прозорості у післявоєнний період.

1.3 Механізм оподаткування майновими податками

У сучасних державах майнове оподаткування займає важливе місце в податкових системах. Воно включає податки на нерухомість, земельні ділянки, транспортні засоби та інші види майна. Ці податки є джерелом доходів для державного та місцевих бюджетів, сприяючи фінансуванню суспільних благ та послуг.

Майнове оподаткування є системою податкових зобов'язань, що накладаються на фізичних та юридичних осіб з метою обкладання різних видів майна, яке знаходиться в їх володінні або користуванні. Основною направленістю майнового оподаткування є стягнення податку з нерухомого майна (будівлі, земельні ділянки) та рухомого майна (транспортні засоби, цінні папери, обладнання).

Оподаткування майна є ключовим елементом фінансової системи держави, що сприяє справедливому розподілу податкового навантаження, стимулює ефективне використання ресурсів та забезпечує стабільні надходження до бюджету. Важливість цього виду оподаткування також полягає в його здатності враховувати майновий стан платників податків, забезпечуючи більш рівномірний та справедливий розподіл податкових обов'язків.

Фіскальна роль: Майнове оподаткування відіграє важливу роль у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів, що забезпечує фінансову автономію та стійкість територіальних громад.

Об'єкти оподаткування: Майнове оподаткування охоплює різні види власності, включаючи нерухомість, землю, транспортні засоби, дорогоцінні метали, акції та інші активи.

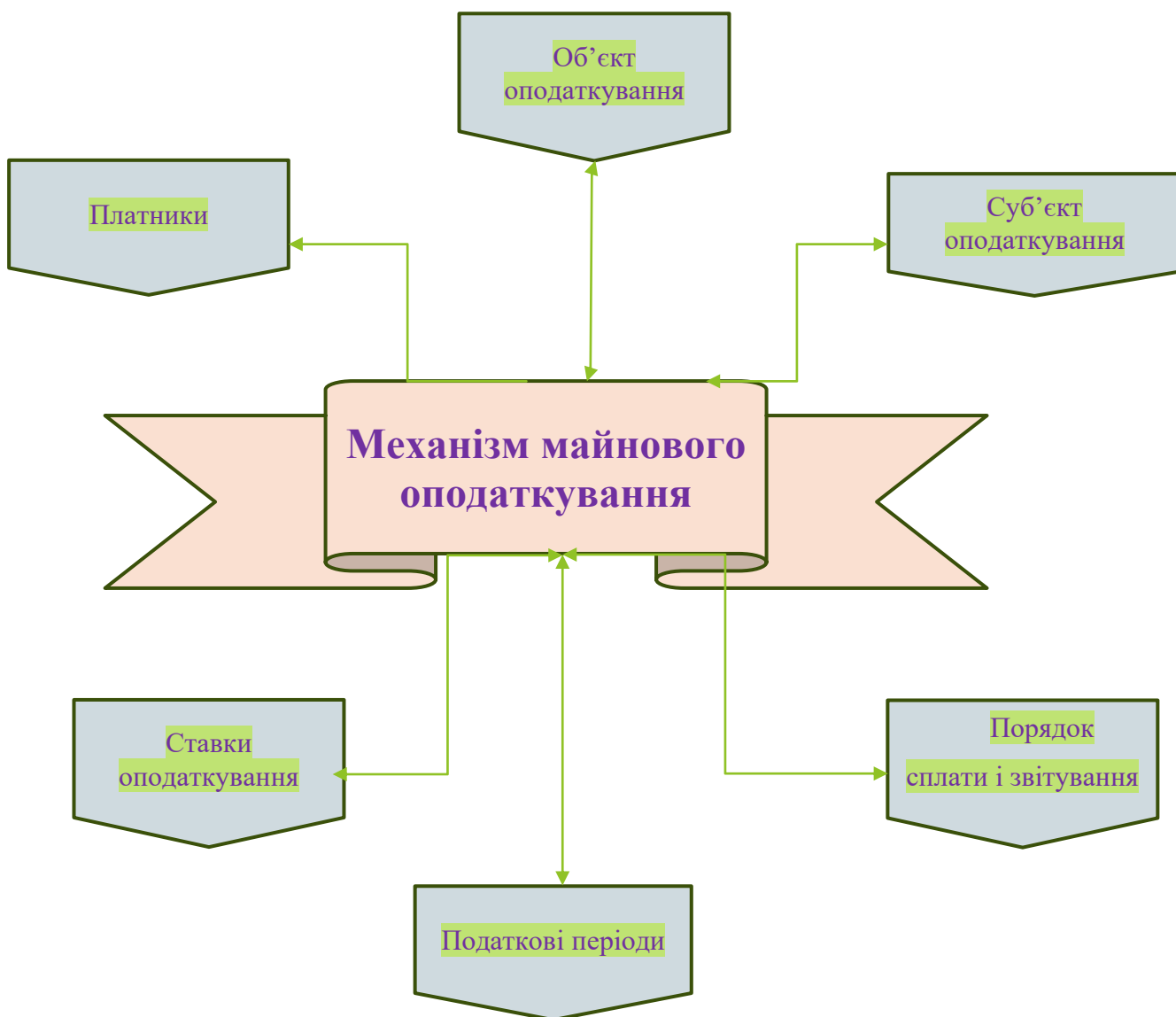

Рис. 1.6. Становлення майнового оподаткування в Україні
Джерело [2]

Суб'єкти оподаткування: Платниками майнового податку є фізичні та юридичні особи, які володіють або користуються об'єктами оподаткування.

Мета: Основною метою майнового оподаткування є забезпечення фінансових надходжень до державного та місцевих бюджетів, що використовуються для фінансування публічних потреб, таких як утримання інфраструктури, соціальних програм та інших державних послуг.

База оподаткування: Basis of taxation is the value or valuation of the property, which is determined according to legislative norms and market prices.

Ставки оподаткування: Tax rates of the property tax can be fixed or variable, depending on the type of property, its value and other characteristics.

When determining the mechanism of property taxation, Fig. 1.6 is convenient to determine the key components of it. To the components of property tax belong elements, interrelationships and the designed work of which indicates the effectiveness of property taxation.

We propose to consider the components of the mechanism of taxation of property taxes of natural and legal persons, Table 1.1, in which the components of taxation are presented, taking into account the current normative-legal base [PK].

Таблиця 1.1

Основні елементи майнових податків фізичних та юридичних осіб

Елементи	Юридичні особи	Фізичні особи
Платники	Юридичні особи-резиденти, їхні відокремлені підрозділи, юридичні особи-нерезиденти	Фізичні особи-власники нерухомого майна та власники транспортних засобів
Суб'єкт оподаткування	Власник майна, користувач	
Об'єкт оподаткування	Нерухоме майно (земельні ділянки та нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки), транспортні засоби	Житлові будинки, квартири, дачі, гаражі, інші будівлі, приміщення, споруди, земельні ділянки, транспортні засоби
База оподаткування	Балансова вартість майна	Ринкова вартість майна
Ставки оподаткування	Диференційовані залежно від характеристик об'єкта оподаткування	
Податкові періоди	Квартал або рік	Календарний рік
Податкові пільги	Надаються залежно від характеру будівлі (історичні та архітектурні пам'ятки, об'єкти державної форми власності)	Надаються соціально незахищеним верствам населення
Порядок сплати і звітування	У терміни, встановлені для квартального або річного податкового періоду	Рівними частками двічі на рік або один раз на рік

ПК

Податковим Кодексом України визначено окрему статтю доходу зведеного бюджету, що визначає систему майнового оподаткування – податок на майно. Він включає:

1. плату за землю (земельний податок та орендна плата за землею);
2. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
3. транспортний податок.

Отже, механізм оподаткування майновими податками ми будемо аналізувати конкретно по кожному податку.

Пропонуємо розглянути перший податок - плату за землю, який включає в себе земельний податок та орендна плата за землею.

Розглянемо механізм оподаткування земельним податком, в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Механізм оподаткування земельним податком

<i>Платники податку:</i>	<i>Ставки земельного податку:</i>
- власники земельних ділянок, земельних паїв (паїв); - землекористувачі.	На земельні ділянки, незалежно від їхнього місцезнаходження, нормативна грошова оцінка яких проведена, встановлюється в розмірі: - не більше 3 % від їхньої нормативної грошової оцінки; - для сільськогосподарських угідь - не більше 1 % від їхньої нормативної грошової оцінки.
<i>Строки сплати:</i>	На земельні ділянки, незалежно від їхнього місцезнаходження, нормативна грошова оцінка яких проведена і які знаходяться у постійному користуванні суб'єктів господарювання (окрім державної і комунальної форми власності), встановлюється у розмірі не більше 12 % від їх нормативної грошової оцінки. На земельні ділянки, розташовані за межами населених пунктів, нормативна грошова оцінка яких не була проведена, встановлюється у розмірі не більше 5 % від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі у АР Крим або відповідній області.
<i>База оподаткування:</i>	<i>Об'єкт оподаткування:</i>

• нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації; • площа земельних ділянок, якщо нормативна оцінка проведена не була	• земельні ділянки, які знаходяться у власності або користуванні; • земельні частки (паї), які знаходяться у власності.
--	--

Джерело: складено автором за даними Податкового кодексу України [38].

Наступна складова майнового податку є орендна плата за землю, її механізм оподаткування представлений у таблиці 1.3

Варто зазначити, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування мають подати до контролюючого органу до 1 лютого списки орендарів, з якими укладено договори оренди землі на поточний рік.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є наступним податком на майно, механізм оподаткування якого представлений в табл. 1.4.

Таблиця 1.3

Механізм оподаткування орендної плати за землю

<i>Платники податку:</i>	<i>Розмір орендної плати</i>
• суб'єкти господарювання та фізичні особи-громадяни, які уклали з органом місцевого самоврядування договір оренди земельної ділянки державної та комунальної власності.	встановлений в договорі оренди, але річна сума оплати: • не може бути менше суми земельного податку, встановленого для відповідної категорії земель у відповідній зоні; • не може перевищувати 12 % нормативної грошової оцінки; • може перевищувати максимальну суму орендної плати у разі визначення орендаря на конкурсній основі; • для пасовищ у населених пунктах, яким надано статус гірських, не може перевищувати суми земельного податку.
<i>Строки сплати податку:</i> • фізичні особи - протягом 60 днів з дати вручення податкового повідомлення-рішення, яке надсилається платникам податків до 1 липня поточного року; • юридичні особи - рівними частками щомісячно протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця.	Об'єкт оподаткування: • земельна ділянка, яка була видана в оренду.

Джерело: складено автором за даними Податкового кодексу України [38].

Таблиця 1.5

Механізм оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

<i>Платники податку:</i>	<i>Ставка податку:</i>
фізичні і юридичні особи, у тому числі нерезиденти, які є власниками житлової та/або нежитлової нерухомості.	встановлюється органами місцевого самоврядування (місцевими радами територіальних, в тому числі об'єднаних, громад), проте не може бути більше 2 % від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року за 1 кв. метр бази.
<i>Об'єкт оподаткування:</i>	<i>База оподаткування зменшується:</i>
житлове і нежитлове нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у тому числі і частка такої нерухомості.	• для квартири/квартир незалежно від їхньої кількості - на 60 кв. метрів; • для житлового будинку/будинків незалежно від їхньої кількості - на 120 кв. метрів; • для різних типів об'єктів житлової нерухомості, у тому числі їхніх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податків квартирри / квартир і житлового будинку / будинків, у тому числі їхніх часток) - на 180 кв. метрів.
<i>База оподаткування:</i>	
загальна площа об'єкту житлової і нежитлової нерухомості, у тому числі його частки.	
<i>Строки сплати податку:</i>	
• фізичні особи - протягом 60 днів з дати вручення податкового повідомлення-рішення, яке надсилається платникам податків до 1 липня року, наступного за звітним; • юридичні особи - авансові платежі щоквартально до 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом, що відображаються у річній податковій декларації.	

Джерело: складено автором за даними Податкового кодексу України [38].

Механізм оподаткування транспортного податку проаналізовано у табл.

1.6.

Таблиця 1.6

Механізм оподаткування транспортним податком

<i>Платники податку:</i>	<i>Ставки податку:</i>
фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які здійснюють першу	встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 гривень за

реєстрацію в Україні, реєстрацію, перереєстрацію транспортних засобів та/або мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні транспортні засоби, що є об'єктами оподаткування	кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.
<i>Об'єкт оподаткування:</i>	<i>Порядок обчислення податку:</i>
легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.	• обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів оподаткування фізичних осіб здійснюється контролюючим органом за місцем реєстрації платника податку; • юридичні особи самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня звітного року і до 20 лютого цього ж року подають контролюючому органу за місцем реєстрації об'єкта оподаткування декларацію.
<i>База оподаткування:</i>	
автомобіль, який підлягає оподаткуванню.	
<i>Строки сплати податку:</i>	
• фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення; • юридичними особами - авансовими внесками щоквартально до 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації	

Джерело: складено автором за даними Податкового кодексу України [38].

Аналіз системи майнового оподаткування в Україні дозволяє зробити висновок, що ці податки стимулюють власників до більш ефективного управління своїми активами. У разі ухилення від сплати податків функціонує система податкової застави, яка може призвести до адміністративного арешту майна. Крім того, майнові податки відіграють важливу роль у місцевому самоврядуванні, сприяючи створенню додаткових стимулів для підвищення привабливості територій для проживання та розвитку бізнесу. Проте існують і певні недоліки, такі як невідповідність доходів громадян витратам на утримання майна, значна кількість податкових пільг, що фактично звільняють фізичних осіб від сплати податків, а також відсутність диференціації ставок оподаткування залежно від площі нерухомості.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасний стан та проблематика майнового оподаткування

Сучасна практика та проблематика майнового оподаткування витікає з проблем в податковій системі України. Розглянемо один із складових майнового оподаткування. Плата за землю відіграє ключову роль у системі майнових податків та має значний вплив на фінансову політику та відносини між державою та громадянами. А аналіз фінансових та регулюючих аспектів цього виду оподаткування дозволяє розкрити його економічний сенс і визначити його місце у загальній системі оподаткування країни.

Плата за землю, за Податковим кодексом України, є обов'язковим внеском, який власники земельних ділянок мають сплачувати у державний бюджет або місцеві фінанси за право володіння та користування ними. Цей податок має відмітну фінансову спрямованість, оскільки його основна мета полягає в забезпеченні бюджету додатковими ресурсами для реалізації соціальних та економічних програм.

Варто зазначити, що «однією з особливостей плати за землю є те, що вона забезпечує стабільні та регулярні надходження до бюджету держави. Оподаткування власників землі сприяє ефективному використанню цього ресурсу та раціональному землекористуванню. Крім того, фінансова функція оплати за землю є важливою складовою системи забезпечення фінансової стабільності держави».

Доцільно зазначити, що, крім фінансової функції, оплата за землю має також регулюючий вплив. Вона визначає умови на ринку землі, стимулює ефективне використання та розвиток земельних ресурсів. Механізми збору оплати та визначення її розміру можуть використовуватися для регулювання соціально-економічних процесів у країні.

Оцінка фінансових та регулюючих аспектів плати за землю передбачає аналіз її впливу на економіку, соціальні відносини та екологічну стійкість. Важливо проаналізувати ефективність механізмів збору платежів та напрямок використання цих коштів на соціальні та екологічні проекти.

Трактуючи Податковий кодекс України бачимо, що «всі громадяни України, які мають рухомий або нерухомий майно, зобов'язані сплачувати обов'язкові платежі або податки державі. Зокрема, власники земельних ділянок щороку повинні сплачувати земельний податок, за винятком випадків, коли вони звільнені від оплати за землю».

Плата за землю є значним джерелом доходів місцевих бюджетів і становить другий за обсягом джерело надходжень після податку на доходи фізичних осіб. Проте, незважаючи на загальну тенденцію збільшення обсягів оплати за землю, його частка в загальних надходженнях до бюджетів місцевих органів самоврядування все ж зменшується.

Це зменшення доходів від оплати за земельні ділянки серед усіх податків є результатом складної економічної, соціальної та політичної ситуації в Україні.

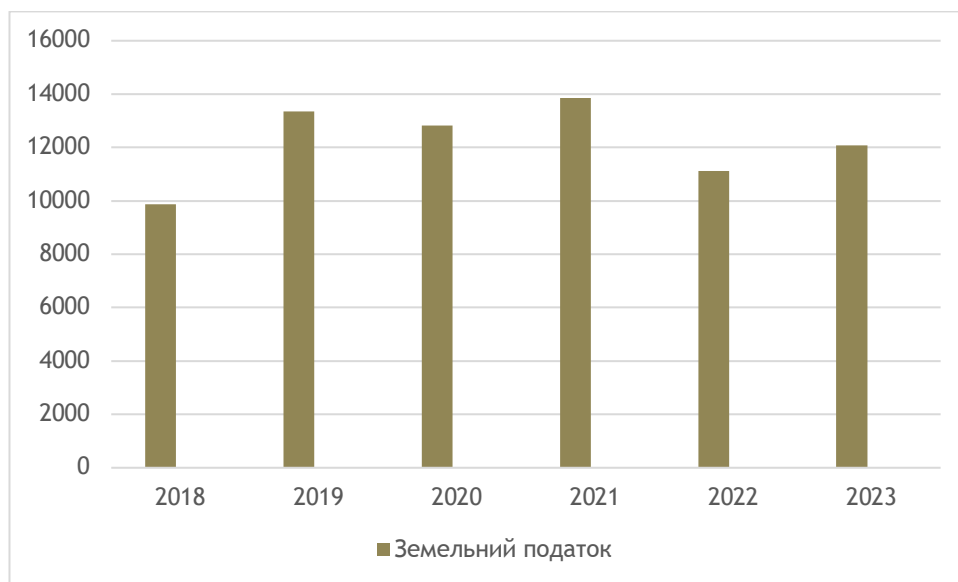

Рис.2.1. Динаміка надходжень від земельного податку за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

Як бачимо на рис.2.1 земельний податок збільшився у 2023 р. та становив - 12086,7 млн.грн. у порівнянні з 2022 р.

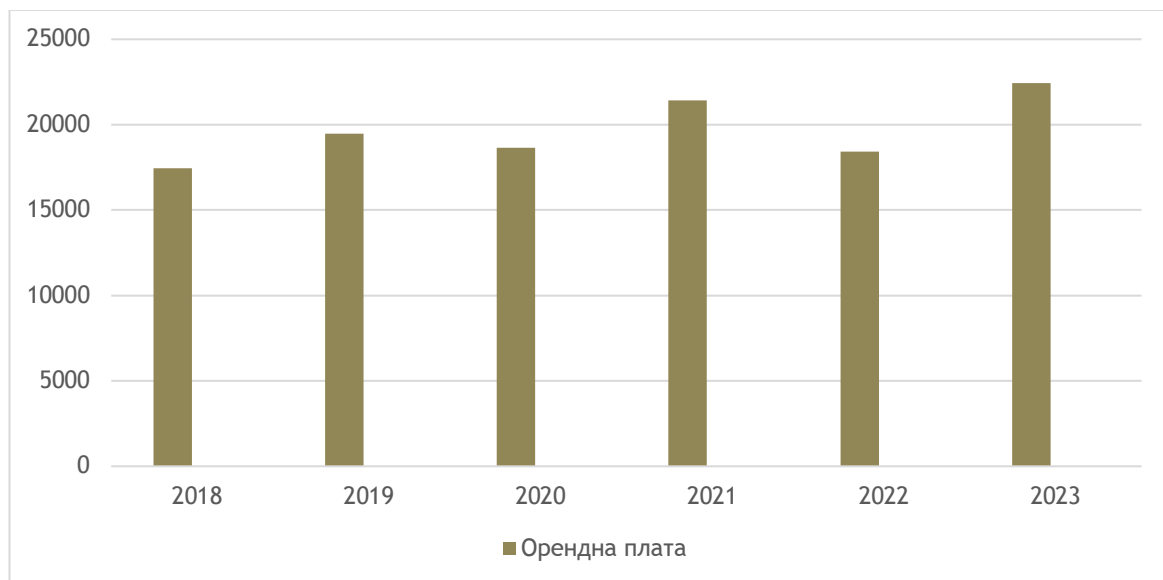

Рис.2.2. Динаміка надходжень від орендної плати за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

Рис 2.2 показує тенденцію до збільшення у 2023 р. від орендної плати та становив - 22441,9 млн.грн .у порівнянні з 2022 р.

Надходження плати за землю покращили свої показники у 2023 році, але позитивна динаміка надходжень зумовлена скоріше низькими надходженнями у 2022 році, ніж стрімким зростанням у 2023 році, та все ж таки надходження земельного податку та орендної плати зростають. Загальний приріст надходжень плати за землю у 2023 році склав +5,0 млрд грн або +16,8 %, порівняно із 2022 роком. При цьому, надходження плати за землю у 2021 році складали 35,3 млрд грн, що на 0,8 млрд грн більше 2023 року. Тобто по надходженнях плати за землю місцеві бюджети ще навіть не вийшли на довоєнний рівень і, враховуючи інфляційні процеси, несуть чималі втрати. Нагадаю, змінами до податкового законодавства (Закон України від 15.03.2022 №2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших

законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану») було запроваджено низку податкових пільг зі сплати земельного податку та орендної плати, які пізніше були уточнені Законом України від 11.04.2023 №3050-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» (<https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhativ-za-2023-rik/>).

Рис.2.2. Динаміка надходжень плати за землю за 2022-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

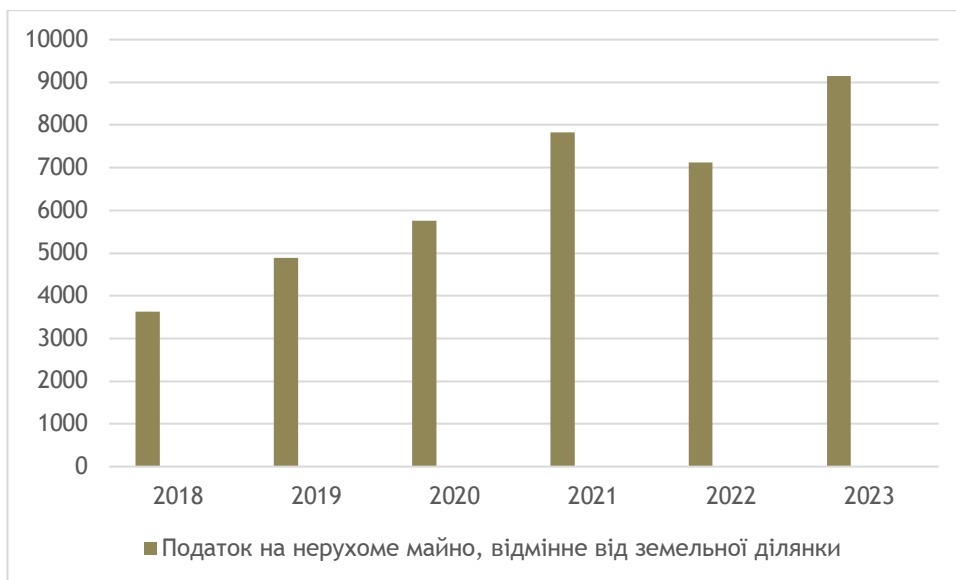

Рис.2.3. Динаміка надходжень від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

Аналізуючи рис.2.3 спостерігаємо, що податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки збільшився у 2023 р. та становив - 9139,7 млн.грн. у порівнянні з 2022 р.

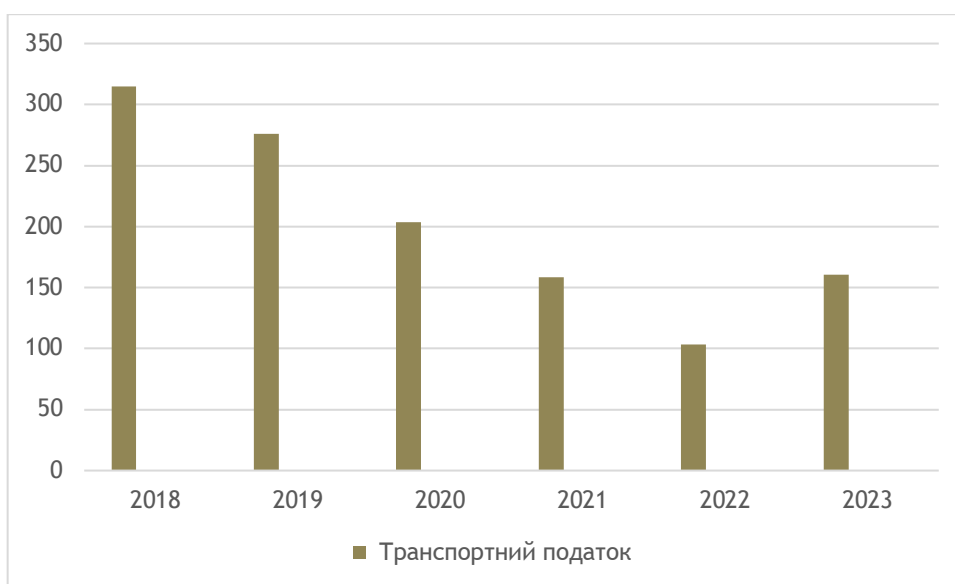

Рис.2.4. Динаміка надходжень від транспортного податку за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

Рис 2.4 вказує та позивну тенденцію зростання у 2023 р. від транспортного податку та становив - 160,5 млн.грн .у порівнянні з 2022 р.

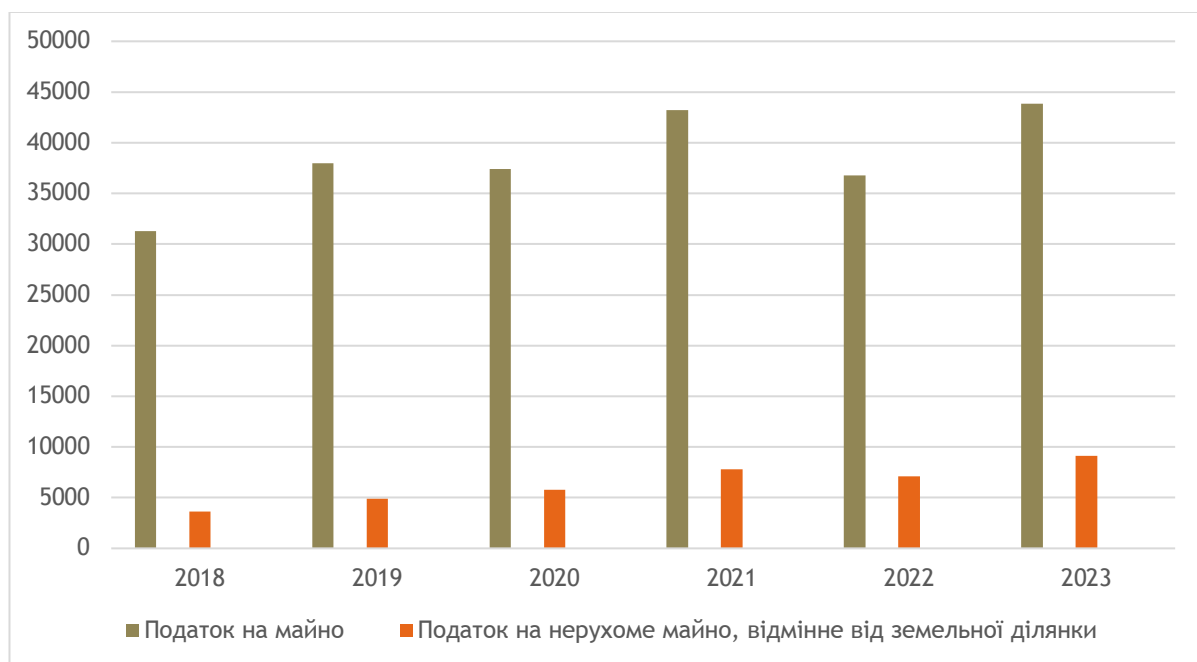

Рис.2.5. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки у структурі майнового оподаткування за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

Дані рис.2.6 свідчать, що в структурі податку на майно земельний податок займає значну частку, проте він має тенденцію збільшення. Представимо на рис.2.7 динаміку надходжень плати за землю за 2018-2022 роки.

Майже 50% у структурі майнового оподаткування становить орендна плата, як видно з рис. 2.6. І зовсім незначну частину у структурі майнового оподаткування становить транспортний податок.

Рис. 2.6. Земельний податок у структурі майнового оподаткування за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

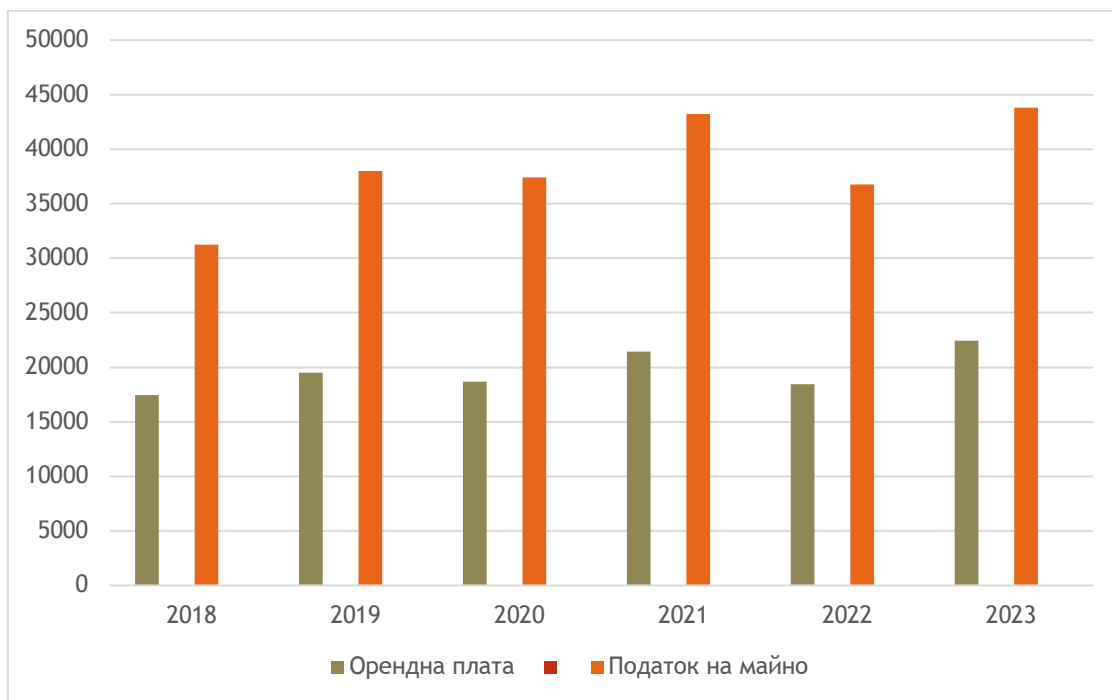

Рис.2.7. Орендна плата у структурі майнового оподаткування за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

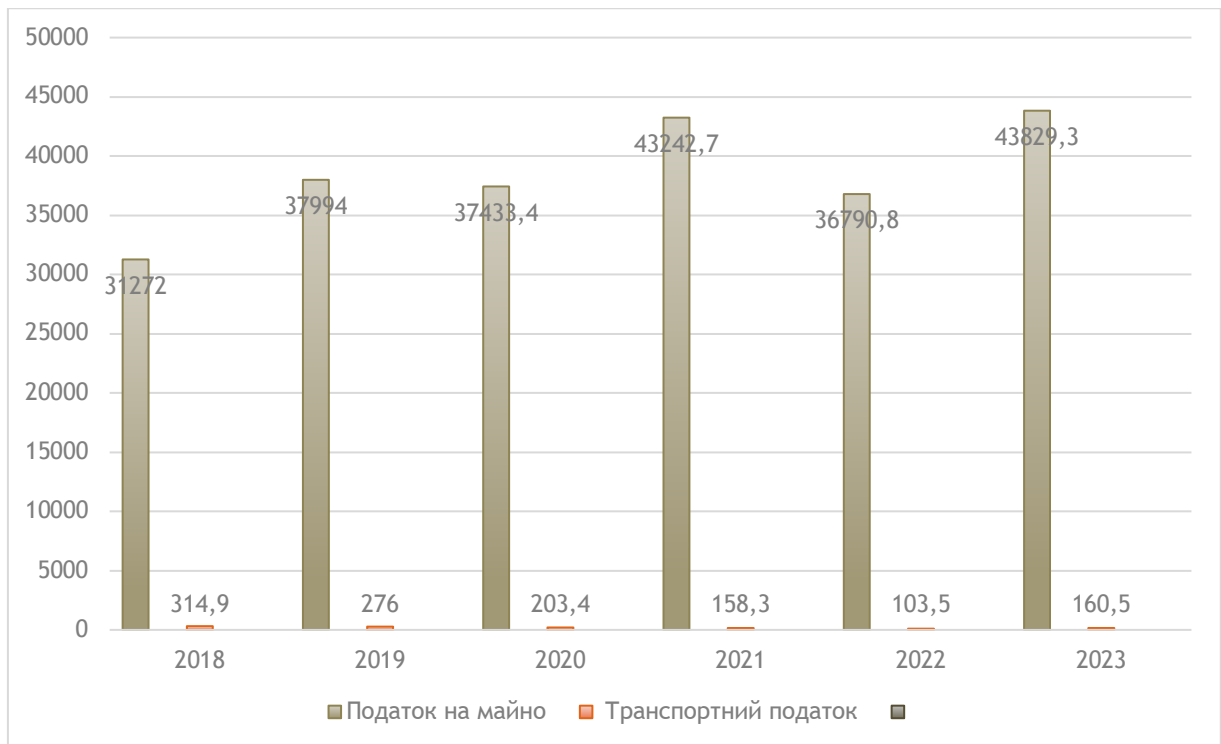

Рис.2.8. Транспортний податок у структурі майнового оподаткування за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

За роки воєнних дій на території України найменші надходження плати за землю спостерігаються у Херсонській, Запорізькій, Луганській, Харківській, Донецькій областях, тобто тих, які найбільше постраждали від війни.

Проаналізуємо також ще один ключовий фактор, що впливає на дохідність земель – нормативну грошову оцінку земель. Оцінка земель різного призначення проводиться для порівняльного аналізу ефективності їх використання. Дані економічної оцінки земель є основою грошової оцінки земельної ділянки різного цільового призначення (частина 2 статті 200 Земельного кодексу України).

НГО земель відіграє чималу роль у зростанні надходжень майнових податків. Так, на основі НГО розраховують земельний податок (п. 271.1 ст. 271 ПКУ). Також НГО земельних ділянок використовується для визначення

розміру орендної плати та слугує орієнтиром при визначенні (п. 289.1 ст. 289 ПКУ).

Розглянемо кількість населених пунктів, на території яких проводили НГО в розрізі років (рис. 2.9).

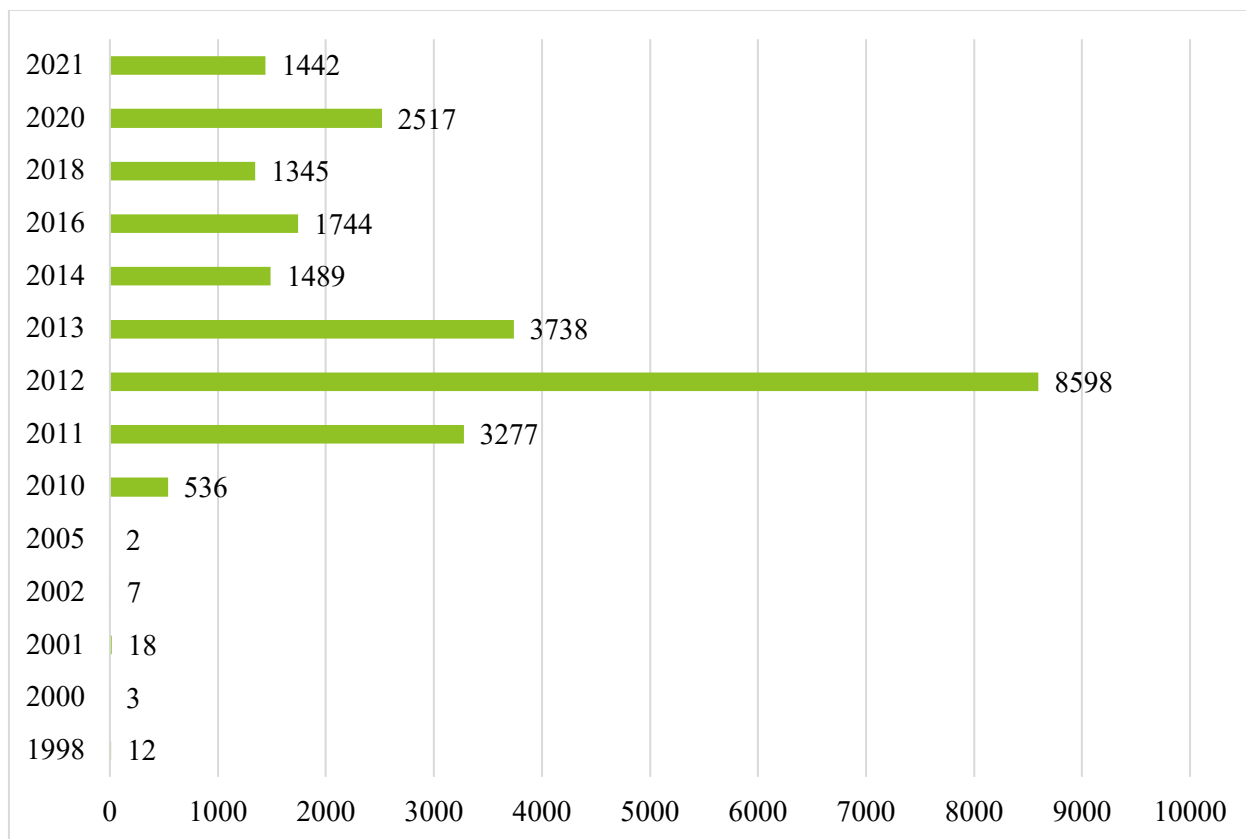

Рис.2.9. Кількість населених пунктів, на території яких затверджено технічну документацію з НГО земель населеного пункту

Джерело: [37-38]

З рис. 2.9 наочно видно, що найбільша кількість населених пунктів, на території яких затверджено НГО земель, припадає на 2012 рік – 8598 нас. пунктів. З 2013 року цей показник коливався в межах від 885 до 3738 населених пунктів в рік. При цьому помітним є стабільне щорічне зростання цієї кількості з 2017 по 2020 роки.

У розрізі типів населених пунктів 72 % площі населених пунктів, згідно з документацією з НГО земель, займають села, 23 % – міста, 5 % – смт та тільки 0,5 % припадає на селища.

Звісно, чим більша за площею та населенням ТГ, тим більшими будуть надходження. Хоча середній показник у громадах в середньому в області також відображає стан надходжень та податкову політику у відповідній сфері.

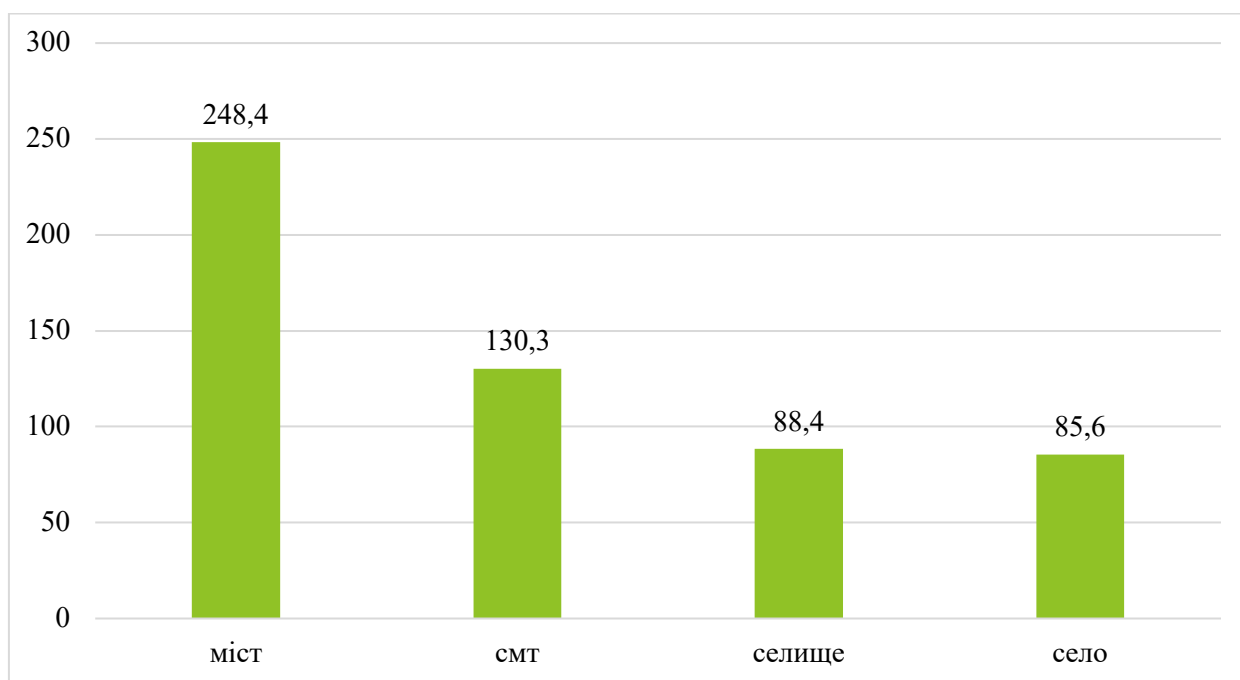

Рис.2.10. Середня (базова) вартість одного квадратного метра земель населених пунктів (станом на 1 січня року останнього проведення оцінки у населеному пункті) за 2017-2021 роки, грн / м²

Джерело: [37-38]

Розглядаючи середню вартість земель у населених пунктах, де протягом 2017-2021 років було проведено НГО, помічаємо значно вищу ціну квадратного метра землі міст (248,4 грн / м²), ніж сіл (85,6 грн / м²). Фактично ціна відрізняється майже втричі (2,9 раз).

При цьому не варто забувати, що за цей період (2017– 2021 роки) більшість площ, де проведена НГО, складають села (74 %), площа міст, згідно з документацією з НГО земель, де її було проведено за досліджуваний період, складає 482,8 тис. га або лише 18 %.

Як показало дослідження всі області нашої країни, на жаль, зазнали різного ступеню впливу через військову агресію росії. Відповідно, різними є і наслідки для місцевих бюджетів: чим далі від лінії фронту, тим вищі показники виконання місцевих бюджетів.

2.2. Моніторинг фіскального значення майнового оподаткування в Україні

Одним із показників фінансової незалежності громад є частка місцевих податків і зборів, зокрема, податку на майно, у податкових надходженнях, власних доходах місцевих бюджетів та ВВП. Ці показники відображають обсяг та можливості щодо повноважень органів місцевого самоврядування у сфері оподаткування.

Податок на майно також є індикатором ефективності роботи ОМС, адже його надходження пов'язані з площею нерухомості (збільшення площі зазвичай підвищує вартість майна) та ціною землі.

Чим більше громада зробила для розвитку своєї інфраструктури, чим якісніші послуги надає, чим більше можливостей для розвитку, проживання чи ведення бізнесу на її території, тим вищий попит на земельні ділянки та нерухомість. Це, у свою чергу, призводить до зростання цін на такі об'єкти оподаткування і, як результат, до збільшення доходів місцевих бюджетів.

Ми наполягаємо на тому, що при належному адмініструванні податок на майно значно важче ухилятися від сплати, ніж, наприклад, податок на прибуток чи акцизний податок. До того ж, об'єкт оподаткування (нерухомість, земля) має чітку прив'язку до конкретної території. Завдяки цим факторам, планування надходжень від податку на майно є значно легшим та надійнішим, що забезпечує місцеві бюджети стабільним і надійним джерелом доходів.

У 2022 р. розпочалася повномасштабна війна, яка зумовила необхідність суттєвого зниження податкового навантаження на платників під час воєнного стану. Фіскальна ефективність податку на майно оцінюється через визначення обсягів доходів місцевих бюджетів (табл. 2.3).

Розглянемо динаміку часток надходжень від місцевих податків та податку на майно у ВВП, власних доходах місцевих бюджетів, податкових надходженнях тощо. ВВП є одним із найважливіших показників, що відображає соціально-економічний розвиток країни. Тому важливо показати

вплив місцевих податків і зборів, зокрема податку на майно, на перерозподіл ВВП, який є джерелом доходів місцевих бюджетів.

Таблиця 2.3

Майнові податки у розрізі макроекономічних показників за 2018-2023 р.

Рік	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Загальна сума надходжень податку на майно, млрд. грн.	31,3	37,9	37,4	43,2	36,8	43,8
Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	3558,7	3974,6	4194,1	5459,6	5191,0	6537,8
Питома вага майнових податків в ВВП, %	0,88	0,95	0,89	0,79	0,71	0,67
Доходи Зведеного бюджету України, млрд. грн.	1184,3	1289,8	1376,6	1662,2	2196,27	3104,3
Питома вага майнових податків в доходах Зведеного бюджету України, %	2,64	2,94	2,72	2,60	1,68	1,41
Доходи місцевих бюджетів України, млрд. грн.	562,4	560,5	471,5	580,7	555,1	652,6
Питома вага майнових податків в доходах місцевих бюджетів України, %	5,6	6,7	7,93	7,44	6,63	6,71

Джерело: [37-38]

Динаміка збору майнових податків в Україні у 2018–2023 рр. відзначається позитивною тенденцією, попри те, що доходи місцевих бюджетів зменшилися в 2022 р. у порівнянні з 2021 р. через військові дії (рис.2.1).

Дані табл.2.3 показують, що питома вага майнових податків у ВВП України була найбільшою у 2019 році та складала 0,95 %, далі почала поступово зменшуватися та досягла у 2023 році 0,67 %. Питома вага майнових податків у доходах зведеного бюджету України також зменшилась з 2,64 % у 2018 році до 1,41 % у 2023 році.

Рис.2.11. Динаміка надходжень податку на майно до місцевих бюджетів України за 2018-2023 роки, млрд.грн.

Джерело: [37-38]

Питома вага податку на майно у доходах місцевого бюджету, навпаки, зросла з 5,6 % до 6,71 %, проте найбільшу питому вагу в доходах місцевих бюджетів України займали податки на майно в 2020 році 7,93 %.

Внаслідок військової агресії регіони України відчували різний ступінь впливу, що призвело до різноманітних наслідків для місцевих бюджетів. Основним чинником, що вплинув на надходження податку на майно до місцевих бюджетів є місце розташування відносно зони бойових дій, чим ближче, тим менші показники виконання.

Важливим показником є питома вага майнових податків саме в податкових надходженнях місцевих податків за досліджуваний період (табл.2.4).

Таблиця 2.4

**Динаміка питомої ваги майнових податків в податкових надходженнях
місцевих бюджетів за період 2018-2023 рр.**

Рік	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Загальна сума надходжень податку на майно, млрд. грн.	31,3	37,9	37,4	43,2	36,8	43,8
Податкові надходження місцевих бюджетів України, млрд. грн.	232,5	270,5	285,6	346,7	393,5	434,5
Питома вага майнових податків в податкових надходженнях місцевих бюджетів України, %	13,7	14	13,10	12,46	9,35	10,1

Джерело: [37-38]

Дані табл.2.4 свідчать, що питома вага майнових податків збільшилась, що обумовлено самовідданою роботою ОМС, рис 2.2. Суттєвим показником фінансової автономії територіальних одиниць є частка податку на майно у податкових надходженнях місцевих бюджетів України, що у 2018–2023 рр. займає у середньому майже 12% у дохідній частині місцевих бюджетів України.

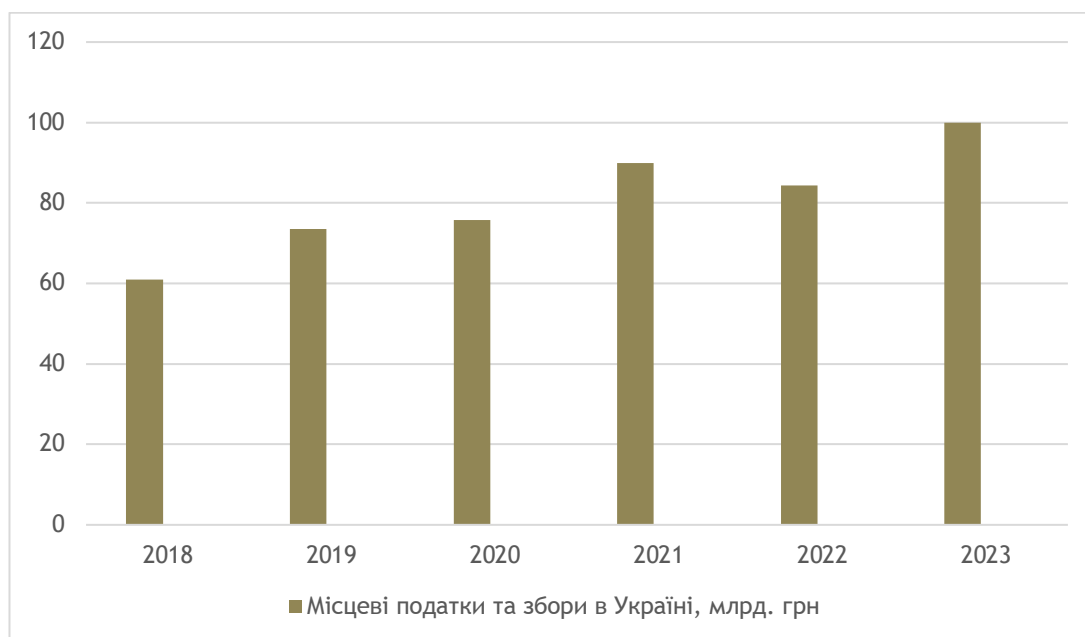

Рис.2.21. Динаміка надходжень місцевих податків та зборів в Україні за 2018–2023 рр, млрд.грн

Джерело: [37-38]

Внаслідок військової агресії регіони України відчули різний ступінь впливу, що призвело до різноманітних наслідків для місцевих бюджетів. Основним чинником, що вплинув на надходження податку на майно до місцевих бюджетів є місце розташування відносно зони бойових дій, чим ближче, тим ці показники є гіршими, щодо виконання.

Таблиця 2.5

Динаміка питомої ваги майнових податків у порівнянні з іншими місцевими податками та зборами за період 2018-2023 рр.

Рік	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Місцеві податки та збори в Україні, млрд. грн	61,0	73,6	75,7	89,9	84,3	100,0
Майнові податки, млрд. грн	31,3	37,9	37,4	43,2	36,8	43,8
Питома вага майнових податків у місцевих податках та зборах України, %	51,2	51,6	49,41	48,05	43,63	43,8
Єдиний податок, млрд. грн	29,5	35,3	38,0	46,3	47,2	55,8
Питома вага єдиного податку у місцевих податках та зборах України, %	48,5	47,9	50,2	51,5	55,99	55,8
Збір за місця для паркування транспортних засобів, млрд. грн	0,99	0,114	0,98	0,87	0,34	0,15
Питома вага збору за місця для паркування у місцевих податках та зборах України, %	0,2	0,2	1,29	0,97	0,4	0,2
Туристичний збір, млрд. грн	0,090	0,119	0,130	0,222	0,178	0,22
Питома вага туристичного збору у місцевих податках та зборах України, %	0,1	0,3	0,17	0,25	0,21	0,22

Джерело: [37-38]

Дані табл.2.5 свідчать, що найбільшу питому вагу в структурі місцевих податків за досліджуваний період займав після 2020 року єдиний податок, який збільшився з 48,5 до 55,8 %. Відповідно питома вага майнових податків

у обсягах місцевих податків і зборів зменшилась з 51,2 % у 2018 році до 43,8 % у 2023 році.

Розглянемо в табл.2.5 динаміку складових податку на майно за досліджуваний період. Надходження від «майнового оподаткування забезпечується за рахунок стягування таких складових, як:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- земельний податок;
- транспортний податок;
- орендна плати» (ПК).

Таблиця 2.6

Динаміка податку на майно за 2018-2023 рр., млн. грн.

Показники	Роки						Темп росту, млн.грн.
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023 р. до 2022 р.
Податок на майно, в т. ч.:	31272,0	37994,0	37433,4	43242,7	36790,8	43 829,3	7038,5
1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений в т.ч.:	3635,9	4882,3	5758,9	7820,8	7118,9	9139,7	2020,8
фізичними особами	798,8	1203,7	1574,2	1947,4	1243,7	2818,8	1575,1
юридичними особами	2837,1	3678,6	4184,7	5873,4	5875,2	6320,9	445,7
2. Земельний податок, сплачений в т.ч.:	9870,6	13349,6	12813,6	13843,6	11126,3	12086,7	960,4
– фізичними особами	1629,4	1860,9	1984,8	2028,1	1432,4	2160,4	728
– юридичними особами	8241,2	11488,7	10828,8	11815,5	9693,9	9926,3	232,4
3. Орендна плата, сплачена в т.ч.:	17450,5	19486,0	18658,1	21419,7	18442,1	22441,9	3999,8
– фізичними особами	2162,4	2292,5	2288,7	2532,0	1829,9	2632,6	802,7
– юридичними особами	15288,1	17193,5	16369,4	18887,7	16612,2	19809,3	3197,1

4. Транспортний податок, сплачений в т.ч.:	314,9	276	203,4	158,3	103,5	160,5	57
– фізичними особами	176,0	151,1	93,9	59,0	27,2	86,4	59,2
– юридичними особами	138,9	124,9	109,5	99,3	76,3	74,1	-2,2

Джерело: [37-38]

Дані табл.2.4 свідчать, що за досліджуваний період обсяги податку на нерухоме майно зросли на 2020,8 млн.грн порівняно з 2022 роком зменшились на 9 % порівняно з 2021 році. При цьому, розглянемо на рис.2.3 структуру надходжень майнового податку.

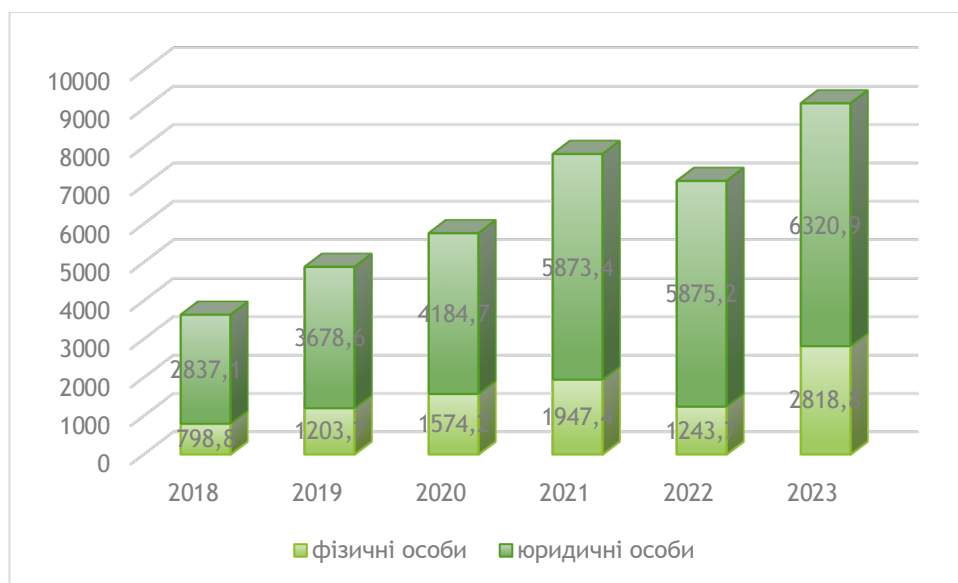

Рис.2.13. Структура надходжень майнового податку за 2018-2023 роки, млн.грн.

Джерело: [37-38]

Таким чином, найбільшу питому вагу в структурі майнового податку займають надходження від юридичних осіб, які зросли і у 2023 році становлять 36130,6 млн.грн, надходження від фізичних осіб у 2023 році становили 7698,2 млн.грн. У структурі надходжень до місцевих бюджетів України за 2018–2023 рр. частка податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки,

який є сплачений юридичними особами є набагато більшим, ніж фізичними особами. Це пов'язано з питомою вагою сплати орендної плати юридичними особами, тоді як сплата цього податку фізичними особами є досить низькою.

Земельний податок збільшився у 2023 році порівняно з 2018 роком на 12,7 %, а порівняно з 2021 роком, навпаки, зменшився на 19,6 %. В структурі земельного податку найбільшу питому вагу складають надходження від юридичних осіб, які мали тенденцію до збільшення +17,6 %, проте зменшились у порівнянні з 2021 роком на 18 %. При цьому, надходження земельного податку від Орендна плата у 2023 році зросла на 5,7 % порівняно з 2018 роком та зменшилась на 13,9 % порівняно з 2021 роком.

Таблиця 2.7

Структура податку на майно у розрізі видів податків за період 2018-2022 рр., %

Показники	Роки					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Податок на майно	100	100	100	100	100	100
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	11,63	12,85	15,38	18,09	19,35	20,8
Земельний податок	31,56	35,14	34,23	32,01	30,24	27,6
Орендна плата	55,80	51,29	49,84	49,53	50,13	51,2
Транспортний податок	1,01	0,73	0,54	0,37	0,28	0,3

Джерело: [37-38]

Рис.2.14. Структура майнового податку за 2018–2023 рр., %

Джерело: [37-38]

Відповідно до рис. 2.14 найменшу частку в майнових податкових надходженнях місцевих бюджетів становить транспортний податок (менше 1%). Вартість транспортних засобів зазвичай не зростає так швидко, як вартість нерухомості, така як житлова або комерційна власність. Це може призвести до того, що транспортний податок не приносить значного збільшення доходів для міської громади.

Найбільшу частку займає орендна плата (у середньому за 2018–2020 рр. показник становить 51%), що у структурній частині надходжень має тенденцію до зменшення, за рахунок збільшення питомої ваги надходжень податку на нерухоме майно та земельного податку.

Юридичні особи орендують великі площі для своєї діяльності, такі як комерційні приміщення або земельні ділянки для підприємств, що може призвести до вищих сум орендної плати порівняно з фізичними особами, які зазвичай орендують менший простір. Зростання частки податку на нерухоме майно вказує на значний потенціал збільшення доходів місцевих бюджетів.

Водночас з початком війни спостерігається тенденція до різкого зменшення надходжень до місцевих бюджетів загалом, оскільки податок не стягується з територій, де ведуться бойові дії, а також з тимчасово окупованих та пошкоджених територій.

Найбільші обсяги надходжень ПнМ забезпечує сплата орендної плати за земельні ділянки юридичними особами (більше 45 % у 2022 році). Це вказує на те, що в Україні переважає форма землекористування у вигляді оренди земельної ділянки, а не володіння (право власності на неї).

При цьому значно зросла (майже вдвічі: з 8,7 % до 15,5 %) частка податку на нежитлову нерухомість, сплаченого юридичними особами, що свідчить про покращення ефективності роботи контролюючих органів із детінізації сплати зазначеного податку бізнесом.

При цьому варто зазначити, що окремі місцеві ради встановлюють диференційовані ставки податку за житлову та нежитлову нерухомість як для фізичних, так і для юридичних осіб, розмежовуючи різні зони ТГ для різних об'єктів нерухомості. Це дозволяє оптимально збалансувати можливості сплати такого податку різними платниками.

Станом на 01.01.2023, обсяги сплати майнових податків юридичними особами складають 7 до 1 порівняно із фізичними особами. Це зумовлено в першу чергу високими надходженнями від сплати орендної плати бізнесом із причин, що зазначені вище.

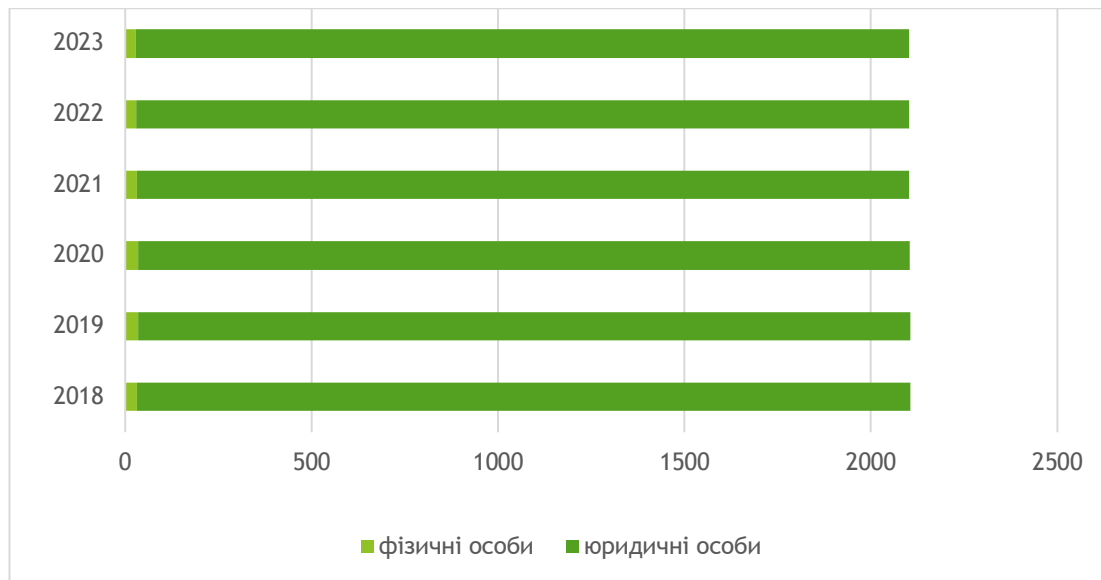

Рис.2.15. Сплата податку на майно юридичними та фізичними особами за 2018 – 2023 рр.

Джерело: [37-38]

Таким чином, більшу частину податків сплачують юридичні особи, при цьому їх питома вага зростає.

Таблиця 2.8

Надходження складових податку на майно на одного мешканця за типами громад у 2023 році

Позначки рядків	Середнє надходження ПнМ, тис. грн	Середнє надходження ПнМ на 1 мешканця по громаді, грн	Плата за землю на 1 мешканця, грн	ПнНМ на 1 мешканця, грн	Транспортний податок на 1 мешканця, грн
Місто	55 899,62	761,58	643,86	116,20	1,51
місто обл. знач.	112 134,44	800,01	661,81	136,71	1,49
місто рай. знач.	18 819,03	736,24	632,03	102,68	1,53
Селище	11 376,06	914,96	789,79	123,27	1,90
Село	8 064,94	1 180,32	1 040,57	137,64	2,11

Джерело: [37-38]

Якщо взяти до уваги середні надходження податку на майно на 1 мешканця за типами ТГ, то в селах цей показник є найвищим. Тільки надходження податку на майно на 1 мешканця в містах обласного значення дуже близькі до такого показника в селах, що зумовлено низькою густотою населення в селах.

В Україні податки на майно сплачується як фізичними, так і юридичними особами, але податковим законодавством виокремлено особливості сплати для різних платників, навіть в умовах воєнного стану.

Отже, в процесі оцінки виявлено, що майнові податки можуть виступати не лише стійким джерелом доходів для місцевих бюджетів, але й важливим інструментом економічного регулювання країни. На сьогоднішній день фінансовий стан органів місцевого самоврядування виявляється досить нестійким. При цьому, вищезазначені пільги у зв'язку з війною негативно вплинули на податкові надходження податку на майно.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1.Зарубіжний досвід оподаткування майна та можливості його впровадження в Україні

Майнове оподаткування є важливим елементом податкових систем багатьох країн світу. Зарубіжний досвід у цій сфері відображає різноманітність підходів до оподаткування майна, зумовлених історичними, економічними та соціальними особливостями кожної країни. Аналіз цих підходів дозволяє визначити найефективніші практики та адаптувати їх до умов національної податкової системи.

Майнове оподаткування у Сполучених Штатах Америки є складною та багатогранною системою, що включає різні види податків, спрямованих на ефективне управління місцевими фінансами. Оцінка вартості майна, встановлення ставок податків та їх справляння здійснюються з урахуванням місцевих умов і потреб. Така система забезпечує стабільні доходи для місцевих бюджетів, сприяє розвитку інфраструктури та підтримці громадських послуг.

Розглянемо механізм майнового оподаткування в Сполучених Штатах Америки. У Сполучених Штатах Америки майнове оподаткування здійснюється переважно на рівні штатів та місцевих органів влади. Основними об'єктами оподаткування є нерухоме майно, зокрема житлові будинки, комерційні будівлі та земельні ділянки. Податкові ставки визначаються місцевими органами влади та залежать від оцінки вартості майна, яка проводиться незалежними оцінювачами. Доходи від майнових податків використовуються для фінансування місцевих шкіл, поліції, пожежної охорони та інших громадських послуг. Майнове оподаткування у Сполучених Штатах Америки є важливим джерелом доходів місцевих урядів і має значний вплив на місцеві бюджети. Розглянемо майнове оподаткування на прикладі

деяких видів податків, зокрема податок на нерухомість, податок на транспортні засоби та податок на спадщину і дарування.

Податок на нерухомість

Податок на нерухомість є основним видом майнового оподаткування у США. Він стягується місцевими органами влади на рівні штатів, округів та муніципалітетів. Ось основні аспекти цього податку:

- **Оцінка вартості:** Вартість нерухомого майна оцінюється за допомогою незалежних оцінювачів або спеціальних агентств. Оцінка проводиться регулярно, зазвичай раз на один-три роки, для забезпечення актуальності даних.
- **Ставки податку:** Податкові ставки варіюються залежно від штату та муніципалітету. Вони встановлюються у відсотках від оціночної вартості майна і можуть відрізнятися для різних типів нерухомості (житлової, комерційної, промислової).
- **Використання коштів:** Доходи від податку на нерухомість використовуються для фінансування місцевих шкіл, поліції, пожежної охорони, утримання доріг та інших громадських послуг.

Податок на транспортні засоби

Податок на транспортні засоби є ще одним важливим компонентом майнового оподаткування в США. Основні риси цього податку включають:

Оцінка вартості: Вартість транспортних засобів визначається на основі ринкової вартості або за допомогою стандартних таблиць амортизації.

Ставки податку: Ставки можуть варіюватися залежно від штату і типу транспортного засобу (легковий автомобіль, вантажівка, мотоцикл). Вони зазвичай встановлюються як відсоток від оціночної вартості.

Реєстрація та плата: Податок на транспортні засоби часто стягується під час реєстрації або поновлення реєстрації транспортного засобу.

Податок на спадщину і дарування.

Сполучені Штати також мають податок на спадщину і дарування, що стосується передачі майна від однієї особи до іншої. Федеральний податок на

дарування у США є складним механізмом, що сприяє контролю за значними передаваннями майна та доходів. Він дозволяє державі забезпечувати доходи, водночас стимулюючи прозорість та облік дарувань.

Основні аспекти цього податку включають:

- **Податок на спадщину:** В окремих штатах стягується податок на спадщину, який сплачується спадкоємцями на основі вартості отриманого майна. Розмір податку може варіюватися залежно від ступеня спорідненості спадкоємців та вартості спадщини.
- **Федеральний податок на дарування:** Федеральний уряд стягує податок на дарування, який застосовується до великих дарувань. Існують встановлені пороги, нижче яких податок не стягується, а також прогресивні ставки податку для більших сум.

Федеральний податок на дарування в Сполучених Штатах є частиною системи оподаткування, яка також включає податок на спадщину. Податок на дарування стягується з вартості подарунків, переданих однією особою іншій, якщо їх вартість перевищує певний неоподатковуваний мінімум. Ставки податку є прогресивними і залежать від загальної вартості подарунків.

1. Неоподатковуваний мінімум (Annual Exclusion):

- Щорічно оновлюється відповідно до інфляції.
- Станом на 2024 рік щорічний неоподатковуваний мінімум становить \$17,000 на одну особу. Це означає, що дарування вартістю до \$17,000 на одну особу не підлягає оподаткуванню.

2. Об'єднаний кредит на спадщину та дарування (Unified Credit):

- Цей кредит дозволяє знизити суму податку на дарування і спадщину.
- На 2024 рік об'єднаний кредит складає приблизно \$12.92 мільйонів на одну особу протягом життя.

3. Прогресивні ставки податку:

- Якщо дарування перевищує неоподатковуваний мінімум, застосовуються прогресивні ставки податку.
- Ставки варіюються від 18% до 40% залежно від суми дарування.

Ставки податку на дарування для 2024 року:

- 18%: на перші \$10,000 дарування.
- 20%: на наступні \$10,000 (дарування від \$10,001 до \$20,000).
- 22%: на наступні \$20,000 (дарування від \$20,001 до \$40,000).
- 24%: на наступні \$20,000 (дарування від \$40,001 до \$60,000).
- 26%: на наступні \$20,000 (дарування від \$60,001 до \$80,000).
- 28%: на наступні \$20,000 (дарування від \$80,001 до \$100,000).
- 30%: на наступні \$100,000 (дарування від \$100,001 до \$200,000).
- 32%: на наступні \$200,000 (дарування від \$200,001 до \$500,000).
- 34%: на наступні \$500,000 (дарування від \$500,001 до \$750,000).
- 37%: на наступні \$750,000 (дарування від \$750,001 до \$1,000,000).
- 40%: на суму дарування, що перевищує \$1,000,000.

Потрібно зазначити про деякі важливі аспекти майнового оподаткування:

- **Спільне дарування подружжя:** Подружжя може спільно дарувати до \$34,000 (у 2024 році) без оподаткування.
- **Податкові декларації:** Якщо вартість дарунка перевищує щорічний неоподатковуваний мінімум, дарувальник зобов'язаний подати податкову декларацію на дарування (Form 709).
- **Дарування подружжю:** Подарунки між подружжям не підлягають оподаткуванню, якщо обидва є громадянами США. Для подружжя, де один із подружжя не є громадянином США, існують окремі правила.
-

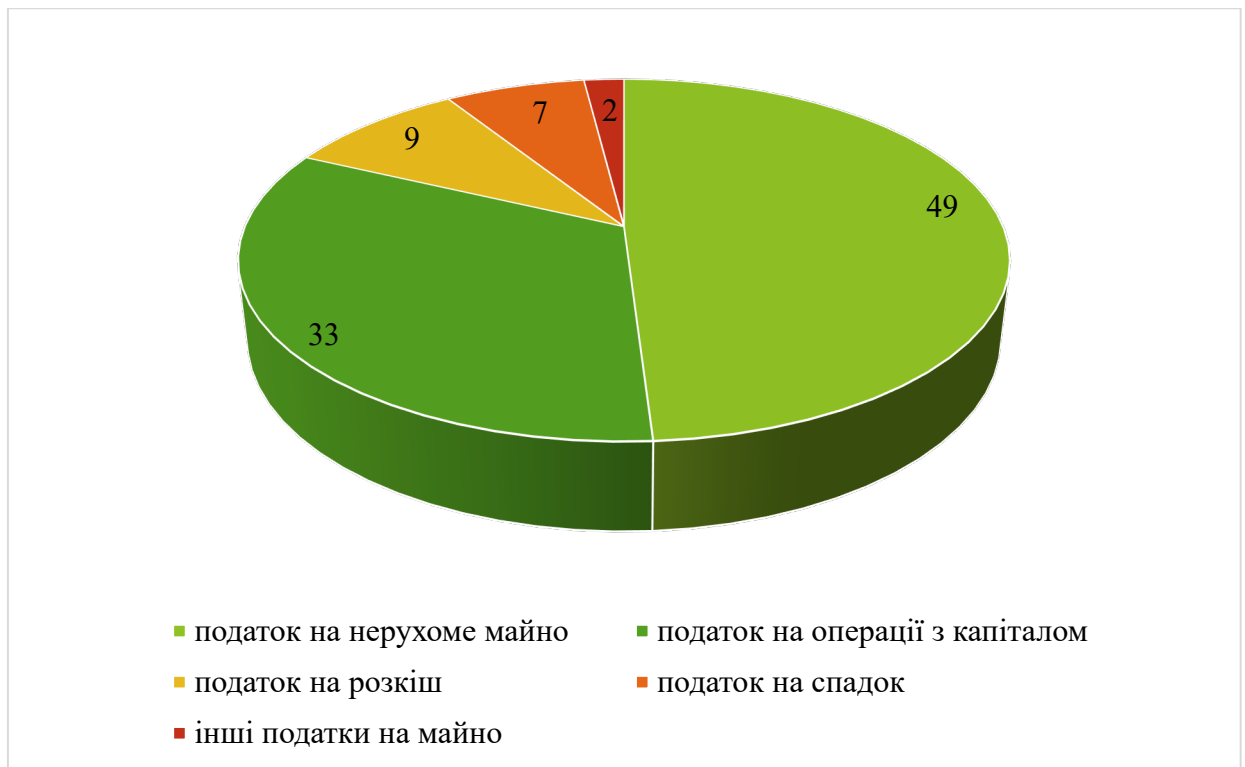

Рис.3.1. Структура майнових податків у Європейських країнах, %

Джерело: [13]

Як бачимо на рис. 3.1 найбільшу частку податках на майно складає податок на нерухоме майно (49%); потім податки, які стягуються з операцій із капіталом (33%); податки на стан (9%) та ін. [13].

Майнове оподаткування в Німеччині є складною та структурованою системою, яка включає кілька видів податків, що спрямовані на ефективне управління майновими відносинами та забезпечення стабільних доходів для місцевих бюджетів. Оцінка вартості майна, встановлення ставок податків та їх справляння здійснюються з урахуванням місцевих умов і потреб. Така система сприяє розвитку інфраструктури, підтримці громадських послуг та забезпеченню фінансової стабільності на місцевому рівні.

Розглядаючи майнове оподаткування у Німеччині варто зазначити, що воно має двокомпонентну структуру, і включає податок на нерухомість та податок на передачу майна. Податок на нерухомість сплачується щорічно власниками нерухомості і визначається на основі вартості майна. Податок на

передачу майна стягується при купівлі-продажу нерухомості та становить певний відсоток від вартості угоди. Ці податки є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. Наведемо майнове оподаткування на прикладі деяких видів податків, зокрема:

Податок на нерухомість (Grundsteuer)

Податок на нерухомість у Німеччині сплачується власниками нерухомості та земельних ділянок. Основні аспекти цього податку включають:

- **Оцінка вартості:** Вартість нерухомості для оподаткування визначається на основі кадастрової оцінки, яка проводиться регулярно. Оцінка враховує тип і місцезнаходження нерухомості.
- **Ставки податку:** Ставки податку на нерухомість встановлюються місцевими органами влади і можуть варіюватися залежно від муніципалітету. Вони обчислюються як відсоток від оціночної вартості майна.
- **Використання коштів:** Доходи від податку на нерухомість використовуються для фінансування місцевих послуг, таких як школи, дорожня інфраструктура, громадський транспорт і комунальні послуги.

Податок на передачу нерухомості (Grunderwerbsteuer)

Податок на передачу нерухомості стягується під час купівлі-продажу нерухомого майна. Основні характеристики цього податку:

- **Ставки податку:** Ставки податку на передачу нерухомості варіюються залежно від федеральної землі і зазвичай становлять від 3,5% до 6,5% від вартості угоди.
- **Платник податку:** Податок зазвичай сплачується покупцем нерухомості.
- **Винятки:** Існують певні винятки, наприклад, при передачі майна між близькими родичами або в разі реорганізації підприємств.

Податок на спадщину і дарування (Erbschaftsteuer und Schenkungsteuer)

Податок на спадщину і дарування стягується при передачі майна в спадщину або в дар. Основні аспекти цього податку включають:

- **Оцінка вартості:** Вартість успадкованого або подарованого майна визначається на основі ринкової вартості.
- **Ставки податку:** Ставки податку на спадщину і дарування є прогресивними і залежать від ступеня спорідненості між дарувальником і отримувачем, а також від вартості майна. Вони можуть варіюватися від 7% до 50%.
- **Пільги та винятки:** Німецьке законодавство передбачає значні податкові пільги та винятки, особливо для близьких родичів, які можуть отримати значні суми майна без оподаткування.

Майнове оподаткування у Франції є складною та багатогранною системою, яка охоплює різні види податків, спрямованих на ефективне управління майновими відносинами та забезпечення стабільних доходів для місцевих і національних бюджетів. Зазначена країна має розвинену систему майнового оподаткування, що включає податок на нерухомість, податок на багатство та податок на передачу майна. Податок на нерухомість стягується щорічно з власників нерухомості, причому ставки варіюються залежно від місця розташування майна. Податок на багатство застосовується до осіб, чие майно перевищує певний поріг, і визначається прогресивними ставками. Податок на передачу майна сплачується при зміні власника нерухомості. Охарактеризуємо основні види майнового оподаткування у Франції.

Податок на нерухомість

Податок на нерухомість у Франції включає два основні податки: податок на житлову нерухомість (taxe d'habitation) і земельний податок (taxe foncière).

- **Податок на житлову нерухомість (taxe d'habitation):** Цей податок сплачується мешканцями житлових приміщень, незалежно від того, чи є вони власниками або орендарями. Він залежить від вартості майна і розташування.
- **Земельний податок (taxe foncière):** Цей податок сплачується власниками земельних ділянок і будівель. Вартість об'єктів визначається на основі кадастрової оцінки, яка враховує тип і місцезнаходження

майна. Земельний податок складається з двох компонентів: податок на забудовану землю (*taxe foncière sur les propriétés bâties*) і податок на незабудовану землю (*taxe foncière sur les propriétés non bâties*).

Податок на багатство (*Impôt sur la fortune immobilière, IFI*)

Податок на багатство, або податок на нерухоме багатство (IFI), був введений у 2018 році замість податку на загальне багатство (ISF). Цей податок застосовується до осіб, чиє нерухоме майно перевищує певний поріг.

- **Оцінка вартості:** Вартість нерухомого майна оцінюється на основі ринкової вартості на 1 січня кожного року.
- **Ставки податку:** Ставки податку на багатство є прогресивними і варіюються від 0,5% до 1,5% залежно від загальної вартості майна.
- **Поріг:** Податок застосовується до майна, яке перевищує 1,3 мільйона євро.

Податок на передачу майна (*Droits de mutation à titre onéreux, DMT*)

Податок на передачу майна стягується при купівлі-продажу нерухомості та інших майнових угод.

- **Ставки податку:** Ставки податку на передачу майна варіюються залежно від типу майна і його вартості. Зазвичай вони складають від 5% до 6% від вартості угоди.
- **Платник податку:** Податок зазвичай сплачується покупцем нерухомості.
- **Використання коштів:** Доходи від податку на передачу майна надходять до місцевих бюджетів і використовуються для фінансування місцевих послуг та інфраструктури.

Податок на спадщину і дарування (*Droits de succession et de donation*)

Податок на спадщину і дарування стягується при передачі майна в спадщину або у дарунок.

- **Оцінка вартості:** Вартість спадкованого або подарованого майна оцінюється на основі ринкової вартості.

- **Ставки податку:** Ставки податку на спадщину і дарування є прогресивними і залежать від ступеня спорідненості між дарувальником і отримувачем, а також від вартості майна. Вони можуть варіюватися від 5% до 45%.
- **Пільги та винятки:** Існують значні податкові пільги та винятки для близьких родичів, які можуть отримати значні суми майна без оподаткування. Наприклад, діти можуть успадкувати до 100 000 євро від кожного з батьків без сплати податку.

Розглянемо механізм майнового оподаткування в Японії. Майнове оподаткування в Японії включає кілька видів податків, спрямованих на ефективне управління майновими відносинами та забезпечення стабільних доходів для місцевих і національних бюджетів. Система оподаткування враховує різні типи майна і надає певні пільги для зменшення податкового тягара на громадян. Такі заходи сприяють розвитку економічної та соціальної інфраструктури країни, забезпечуючи фінансову стабільність і справедливий розподіл податкового навантаження.

У Японії майнове оподаткування охоплює податок на нерухомість, податок на земельну власність та податок на спадщину. Податок на нерухомість стягується з власників будівель та споруд, а податок на земельну власність - з власників земельних ділянок. Податок на спадщину застосовується до спадкоємців і визначається на основі вартості отриманого майна. Ці податки є значним джерелом доходів місцевих бюджетів і сприяють забезпеченню соціально-економічної стабільності.

Податок на нерухомість (Koteishisanzei)

Податок на нерухомість стягується з власників земельних ділянок і будівель.

- **Оцінка вартості:** Вартість нерухомості для оподаткування визначається на основі кадастрової оцінки, яка проводиться місцевими органами влади кожні три роки.

- **Ставки податку:** Базова ставка податку на нерухомість становить 1,4% від оціночної вартості майна. Місцеві органи влади можуть збільшити цю ставку до 2,1%.
- **Пільги та винятки:** Існують певні пільги для окремих категорій майна, таких як сільськогосподарські угіддя та ліси.

Податок на спадщину і дарування (Sōzokuzē to Zōyozē)

Податок на спадщину і дарування стягується при передачі майна в спадщину або у дарунок.

- **Оцінка вартості:** Вартість спадкованого або подарованого майна визначається на основі ринкової вартості.
- **Ставки податку:** Ставки податку на спадщину і дарування є прогресивними і варіюються від 10% до 55% залежно від вартості майна та ступеня спорідненості між дарувальником і отримувачем.
- **Пільги та винятки:** Існують значні податкові пільги, зокрема необкладені податком суми, які залежать від ступеня спорідненості. Наприклад, діти можуть отримати спадщину до 6 мільйонів єн без оподаткування.

Податок на фіксовані активи (Koteishisanzei)

Податок на фіксовані активи охоплює нерухоме майно та інші фіксовані активи, що використовуються в бізнесі.

- **Оцінка вартості:** Вартість активів для оподаткування визначається на основі кадастрової оцінки.
- **Ставки податку:** Ставка податку на фіксовані активи становить 1,4% від оціночної вартості активів.
- **Платник податку:** Податок сплачується власниками активів.

Податок на передачу нерухомості (Fudōsan Shutokuzei)

Податок на передачу нерухомості стягується при купівлі-продажу нерухомості.

- **Ставки податку:** Ставка податку на передачу нерухомості становить 3% для житлових будівель і 4% для комерційної нерухомості.

- **Платник податку:** Податок зазвичай сплачується покупцем нерухомості.
- **Пільги та винятки:** Існують певні пільги для купівлі першого житла, що можуть знижувати податкове навантаження.

Майнове оподаткування в Польщі є важливим елементом фінансової системи, що забезпечує доходи місцевих бюджетів та сприяє ефективному управлінню майновими відносинами. Система включає різні види податків, що охоплюють нерухомість, спадщину і дарування, а також угоди з нерухомістю. Такі заходи дозволяють забезпечити стабільність доходів місцевих органів влади та сприяти соціально-економічному розвитку регіонів.

Майнове оподаткування в Польщі включає кілька основних видів податків, спрямованих на нерухомість, спадщину і дарування. Ця система забезпечує стабільні доходи для місцевих органів влади і сприяє ефективному управлінню майновими відносинами. Основні види майнового оподаткування в Польщі включають податок на нерухомість, податок на спадщину і дарування, а також податок на цивільно-правові дії.

Податок на нерухомість (Podatek od nieruchomości)

Податок на нерухомість є одним з основних джерел доходів місцевих бюджетів у Польщі.

- **Оцінка вартості:** Вартість нерухомості для оподаткування визначається на основі її площі та місцезнаходження. Вартість майна не враховується.
- **Ставки податку:** Ставки податку на нерухомість визначаються місцевими органами влади і залежать від типу майна (житлове, комерційне, сільськогосподарське тощо). Максимальні ставки податку щорічно затверджуються Міністерством фінансів.
 1. Для житлових будівель ставка може становити до 0,89 PLN за квадратний метр.
 2. Для комерційних будівель ставки можуть сягати до 25,74 PLN за квадратний метр.

- **Пільги та винятки:** Існують певні пільги для окремих категорій майна, таких як сільськогосподарські угіддя, які використовуються для сільськогосподарської діяльності.

Податок на спадщину і дарування (Podatek od spadków i darowizn)

Податок на спадщину і дарування стягується при передачі майна в спадщину або у дарунок.

- **Оцінка вартості:** Вартість спадкованого або подарованого майна визначається на основі ринкової вартості.
- **Ставки податку:** Ставки податку на спадщину і дарування є прогресивними і залежать від ступеня спорідненості між дарувальником і отримувачем.
 1. Близькі родичі (група I) сплачують від 3% до 7%.
 2. Далекі родичі (група II) сплачують від 7% до 12%.
 3. Неродичі (група III) сплачують від 12% до 20%.
- **Пільги та винятки:** Існують необкладені податком суми для різних груп отримувачів. Наприклад, спадщина від найближчих родичів (група I) до певної суми може не оподатковуватися.

Податок на цивільно-правові дії (Podatek od czynności cywilnoprawnych, РСС)

Податок на цивільно-правові дії стягується при укладанні договорів купівлі-продажу нерухомості та інших майнових угод.

- **Ставки податку:** Стандартна ставка податку становить 2% від вартості нерухомості, визначеної в договорі.
- **Платник податку:** Податок зазвичай сплачується покупцем нерухомості.
- **Пільги та винятки:** Пільги можуть бути надані у випадках, коли угоди укладаються між близькими родичами або для певних типів майна.

Податок на транспортні засоби (Podatek od środków transportowych)

Цей податок стягується з власників деяких транспортних засобів, таких як вантажівки і автобуси.

- **Ставки податку:** Ставки залежать від типу транспортного засобу, його ваги та кількості місць.
- **Платник податку:** Податок сплачується власниками транспортних засобів.
- **Пільги та винятки:** Існують пільги для транспортних засобів, що використовуються в певних цілях, таких як сільське господарство.

Зарубіжний досвід майнового оподаткування демонструє різноманітність підходів та моделей, які можуть бути корисними для удосконалення національної системи оподаткування майна. Використання найкращих практик дозволить забезпечити ефективне управління податковими надходженнями, сприятиме соціально-економічному розвитку та підвищенню фінансової стійкості місцевих громад.

3.2. Реформування майнового оподаткування та шляхи підвищення ефективності

Реформування майнового оподаткування є складним і багатогранним процесом, який передбачає систематичні зміни та покращення в механізмах оподаткування майна. Цей процес зазвичай виникає з необхідності вдосконалення фіскальної політики держави, а також з метою забезпечення більшої ефективності, справедливості та прозорості у системі оподаткування.

Реформування майнового оподаткування може включати в себе різноманітні заходи, такі як перегляд ставок податку, розширення бази оподаткування, удосконалення процедур зі збору податків, впровадження нових методів контролю за декларуванням майна, а також впровадження податкових пільг чи звільнень з метою стимулювання певних господарських чи соціальних процесів.

Одним з ключових аспектів реформування майнового оподаткування є його гармонізація з міжнародними стандартами та практиками, що дозволяє

забезпечити конкурентоспроможність країни на світовому ринку та покращити її інвестиційний клімат.

Крім того, важливим елементом реформування майнового оподаткування є забезпечення його відповідності сучасним економічним та соціальним реаліям, а також врахування індивідуальних потреб та інтересів різних сегментів суспільства.

Загалом, реформування майнового оподаткування є складним та багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу та уважного аналізу всіх його аспектів з метою досягнення оптимальних результатів у плані фіскальної політики та соціально-економічного розвитку держави.

Майнове оподаткування в Україні складає важливу складову системи оподаткування, яка визначає фінансові зобов'язання громадян і підприємств перед державним бюджетом. Проте воно супроводжується численними проблемами, які впливають на його ефективність та справедливість.

Шляхи реформування майнового оподаткування в Україні визначаються комплексом заходів, спрямованих на удосконалення системи оподаткування майна з метою забезпечення ефективності, справедливості та прозорості фіскальної політики країни. Цей процес відображається у різних аспектах, які включають в себе наступні напрямки реформ:

1. Перегляд ставок податку на майно: Це може включати в себе зниження або підвищення ставок податку для підвищення його ефективності та адаптації до поточних економічних умов.

2. Розширення бази оподаткування: Заходи до розширення бази оподаткування майна полягають у включенні нових об'єктів оподаткування або підвищенні покриття існуючих об'єктів.

3. Удосконалення процедур зі збору податків: Це включає в себе впровадження ефективних механізмів контролю, аудиту та обліку, які сприяють підвищенню зборів податків та запобіганню податковим ухиленням.

4. Впровадження нових методів контролю за декларуванням майна: Це може включати в себе використання технологій, аудиту та аналізу даних для

ефективного моніторингу майнових операцій та виявлення порушень податкового законодавства.

5. Підвищення прозорості та доступності інформації: Це включає в себе забезпечення громадськості доступу до інформації про оподаткування майна, включаючи публікацію податкових декларацій та інших відомостей про майнові активи.

6. Стимулювання використання податкових пільг чи звільнень: Ці заходи можуть бути спрямовані на стимулювання певних господарських або соціальних процесів через встановлення пільгових умов оподаткування майна.

Реформування майнового оподаткування в Україні передбачає систематичний аналіз та перегляд податкової політики з метою досягнення оптимальних результатів у плані фінансової стабільності, соціально-економічного розвитку та стимулювання інвестиційного клімату в країні.

По-перше, однією з ключових проблем є невизначеність і непередбачуваність податкового законодавства. Постійні зміни в законодавстві та невизначеність стосовно податкових ставок та звільнень створюють нестабільність для платників податків і ускладнюють планування їхніх фінансових зобов'язань.

По-друге, проблема полягає в непропорційності оподаткування майна, зокрема нерухомості. Часто стягування податків за нерухомість не відображає реальну ринкову вартість майна, що створює несправедливість та податковий тиск на власників.

По-третє, великою проблемою є недостатній контроль та ефективність системи збору майнових податків. Система моніторингу та відстеження оподаткованого майна може бути недостатньою, що сприяє ухиленню від сплати податків та корупції.

По-четверте, низький рівень освіченості громадян щодо механізмів та важливості сплати майнових податків також є проблемою. Недостатня інформаційна кампанія та недостатня фінансова грамотність населення

можуть призводити до недооцінки важливості сплати податків і мають негативний вплив на фінансування державного бюджету.

Для вирішення цих проблем важливо провести реформу податкового законодавства, забезпечити стабільність і передбачуваність податкових ставок, впровадити справедливі та пропорційні механізми оподаткування майна, посилити контроль та відповідальність за його сплату, а також підвищити рівень фінансової грамотності суспільства.

Узагальнюючи, проблеми майнового оподаткування в Україні потребують комплексного підходу та системних заходів для покращення ефективності та справедливості цього виду оподаткування. Це сприятиме стабільності державного бюджету та розвитку країни в цілому.

В процесі дослідження незважаючи на те, що є певна позитивна динаміка надходжень можна виявити певні проблеми, серед яких актуальні такі (рис.3.2):

Рис.3.2. Проблеми майнового оподаткування в Україні

Джерело: [13]

На жаль, існуюча система оподаткування майна в Україні не в повній мірі відповідає цим функціям. Низька фіскальна значущість податку на нерухоме майно (крім земельної ділянки) пояснюється неактивністю місцевих органів влади у встановленні високих ставок податку, а також тим, що розмір податку залежить від мінімальної заробітної плати та площі майна, хоча було б більш доцільно розраховувати суму податку на основі ринкової вартості нерухомого майна.

Щодо транспортного податку, він колись виник як спроба оподаткувати розкіш та багатство, але наразі ця оплата не відповідає принципу оподаткування надприбутків олігархів, мільйонерів та мільярдерів, і доходи від цього податку залишаються на низькому рівні.

Також, низький рівень якості управління майновим податком викликає серйозне незадоволення. Ця проблема є поширеною в Україні і виникла через довготривалу несистемну взаємодію у процесі створення, наповнення, оновлення та забезпечення доступу до інформації щодо права власності всіма відповідними органами (зокрема фіскальними та місцевими органами влади).

Проблеми майнового оподаткування включають в себе різноманітні аспекти, що виникають у процесі його застосування та регулювання. Деякі з найбільш поширених проблем в цій області включають:

1. Несправедливість та нерівність: Однією з основних проблем майнового оподаткування є неспроможність системи враховувати різницю у рівні доходів та майнового статусу різних груп населення. Це може призводити до несправедливого розподілу податкового навантаження та підвищувати нерівність у суспільстві.

2. Податкові ухилення та уникання: Проблема низької ефективності майнового оподаткування часто виникає через широке застосування податкових ухилень та уникання оподаткування, які використовуються власниками майна для зменшення своїх податкових зобов'язань.

3. Нестабільність законодавства: Зміни у законодавстві щодо майнового оподаткування можуть призводити до невизначеності та

нестабільності у системі оподаткування, що ускладнює планування та управління майновими активами.

4. Системні недоліки: Деякі системні недоліки, такі як складні процедури обліку та оцінки майна, недостатня прозорість та доступність інформації про оподатковані об'єкти, можуть ускладнювати ефективне функціонування системи майнового оподаткування.

5. Нестабільність цін на майно: Зміни у ринкових цінах на майнові активи можуть створювати нестабільність у доходах від майнового оподаткування та ускладнювати прогнозування фіскальних надходжень для державного бюджету.

Розрізненість і комплексність цих проблем вимагають системного підходу до їх вирішення з метою покращення ефективності та справедливості майнового оподаткування.

Щоб вирішити проблеми майнового оподаткування, необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на поліпшення ефективності та справедливості системи оподаткування. Деякі можливі шляхи вирішення цих проблем включають:

1.Реформування законодавства: Потрібно удосконалити законодавство, щоб зменшити нестабільність та невизначеність у системі оподаткування. Це може включати спрощення процедур обліку та оцінки майна, а також удосконалення системи податкового контролю.

2. Боротьба з податковими ухиленнями: Необхідно вжити додаткових заходів для попередження податкових ухилень та уникання оподаткування. Це може включати посилення контролю з боку податкових органів, впровадження більш жорстких санкцій за порушення податкового законодавства та підвищення свідомості громадськості щодо важливості дотримання податкових обов'язків.

3. Спрощення системи оподаткування: Для зменшення нерівності та несправедливості у системі оподаткування може бути корисним спрощення самої системи оподаткування. Це може включати зменшення податкових

ставок, спрощення процедур обчислення податків та введення однорідних правил оподаткування для всіх груп населення.

4.Збільшення прозорості та доступності інформації: Важливо забезпечити прозорість та доступність інформації про систему оподаткування, включаючи правила та процедури оподаткування, податкові ставки та права та обов'язки платників податків. А саме про незворотній характер податкового законодавства, що покращить бізнес середовище в Україні.

5. Модернізація системи оцінки майна: Для забезпечення більш точної та об'єктивної оцінки майна може бути корисною модернізація системи оцінки, використовуючи сучасні технології та методи оцінки.

ВИСНОВКИ

Здійснюючи аналіз проведеної роботи, можна сформулювати наступні висновки. В рамках дослідження було розглянуто сутність майнового оподаткування. Вивчені принципи побудови податкової системи України та різноманітні погляди на об'єкт майнового оподаткування. Досліджено позиції законодавчих актів, зокрема Цивільного та Господарського кодексу, щодо визначення майна. Надано огляд світових підходів до визначення бази оподаткування майновим податком та класифіковано підходи до оподаткування майна. Нами було розглянуто основні функції та підфункції майнового оподаткування, і на основі аналізу теоретичних матеріалів сформовано принципи оподаткування майновими податками.

Під час дослідження історичного аспекту становлення системи майнового оподаткування викладено відомості щодо першої згадки про податки на майно. Проаналізовано майнове оподаткування у Стародавній Греції та Стародавньому Римі, а також надано дані щодо оподаткування нерухомості в Англії у VII столітті. Описано особливості майнового оподаткування у слов'янських народів на території Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Проаналізовано майнове оподаткування на територіях тодішньої України під час правління Богдана Хмельницького та в період існування УРСР. Визначено особливості майнового оподаткування після проголошення України незалежною, проаналізовано законодавчу базу щодо майнового оподаткування та внесені ретроспективні зміни у ній.

У рамках даного дослідження висвітлені основні аспекти майнових податків для фізичних та юридичних осіб. Проведено характеристику механізму оподаткування земельним податком, орендної плати за земельні ділянки, податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, та транспортного податку. У розгляді цих податків була представлена інформація щодо платників податку, об'єктів, бази оподаткування та строків його сплати.

У ході проведеного моніторингу фіскального значення майнового оподаткування в Україні було здійснено аналіз динаміки його впливу на ВВП

та доходи бюджету. Виявлено тенденцію до зменшення питомої ваги майнових податків у відношенні до ВВП з 2019 року. Розглянуто динаміку надходжень податку на майно до місцевих бюджетів, виявлено коливання зменшення у 2022 році спричинену військовою агресією та збільшення у 2023 році. Аналіз показав, що зменшення питомої ваги майнових податків у надходженнях місцевих бюджетів було спричинене війною.

Додатково, досліджено динаміку питомої ваги майнових податків порівняно з іншими місцевими податками та зборами, виявлено тенденцію до її зменшення, розпочавши з 2019 року. Аналіз також включав динаміку податку на майно за видами, виявивши переважання орендної плати та земельного податку у структурі майнових податків.

За результатами діагностики фіскальної та регулюючої особливостей плати за землю, встановлено, що ця складова майнових податків є стійким джерелом доходів для місцевих бюджетів та важливим інструментом економічного регулювання країни. Проведено аналіз фіскальної особливості, яка полягає у можливості держави отримувати стабільні та регулярні надходження від плати за землю.

Нами визначено проблеми майнового оподаткування в Україні. Серед головних проблем є: несправедливість та нерівність, податкові ухилення та уникання, нестабільність законодавства, системні недоліки, нестабільність цін на майно.

У ході аналізу зарубіжного досвіду оподаткування майна та його можливого впровадження в Україні було розглянуто кількість майнових податків у деяких країнах Європейського Союзу. Виділено та проаналізовано дві основні системи формування вартості об'єктів оподаткування, а також наведено три підходи до визначення ринкової ціни нерухомого майна та охарактеризовано особливості оцінки нерухомості у вказаних країнах.

Детально охарактеризовано систему майнового оподаткування у США, Німеччині, Франції, Японії та Польщі, а також здійснено аналіз їх переваг та недоліків, зокрема податку на нерухомість. Розглянуто тенденції

оподаткування та оцінки нерухомості в цих країнах та сформульовано основні принципи їх майнового оподаткування.

На основі отриманого зарубіжного досвіду запропоновано напрямки реформування системи майнового оподаткування, зокрема шляхи удосконалення місцевих податків, такі як: створення системи централізованого збору податків, створення системи мобільних контролерів.

Враховуючи зарубіжний досвід, запропоновано шляхи підвищення ефективності майнового оподаткування, зазначено необхідність його реформування. Проаналізовано проблеми в стягненні плати за землю, зокрема неефективність системи обліку земель, недоліки у веденні земельно-кадастрової документації та відсутність стимулюючої функції податкових пільг.

Запропоновано шляхи поліпшення сплати майнового податку, такі як самостійна сплата відповідно до податкового зобов'язання, списання з банківських рахунків, рахунків контрагентської заборгованості та бюджетних рахунків органів влади. Проаналізовано земельне законодавство щодо земельного податку і виявлено його ґрунтування на рентному доході. Запропоновано розширення бази оподаткування транспортним податком та об'єднання плати за землю та податків на нерухомість з метою скорочення витрат на адміністрування. Виділено причини проблем з оподаткуванням нерухомості, такі як недостатній розвиток ринків землі та нерухомості, відсутність адекватної системи обліку об'єктів нерухомості та нерівномірність розподілу податкового навантаження.

Наведено шляхи вирішення проблем механізму майнового оподаткування, включаючи зменшення кількості пільг, встановлення єдиних стандартів оцінки майна та підвищення рівня контролю за сплатою майнового податку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авосон-Дубоносова А. Г. Майно як об'єкт оподаткування / А. Г. Дубоносова // Форум права. – 2018. – № 3. – С. 146-151.
1. Шуліченко Т. В. Майнові податки: теоретичні аспекти / Т. В. Шуліченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №3. – Т.2. – С. 166-169.
2. Господарський кодекс України. Київ: видавництво Паливода А.В., 2018. – 248 с.
3. Цивільний кодекс України. Київ: видавництво Паливода А.В., 2018. - 456 с.
4. Синчак В. П. Еволюція наукової думки в оподаткуванні та її реалізація у податкових системах: монографія / В. П. Синчак. – Київ – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2018. – 294 с.
5. Податкова система: навч. посіб. для студ. вищ. Навч. закл. / [Лютий І. О., Демиденко Л. М., Романюк М. В. та ін.]; за ред. І. О. Лютого. Ф К.: Центр учбової літератури, 2009. - 456 с.
6. Мельник В.М. Генеза теорій податків / В. Мельник // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 42-53.
7. Головач І.М. Поняття “податок”: історія виникнення та розвитку / І. Головач// Економіка. Фінанси. Право. – 2020. – № 9. – С. 18-23.
8. 13 . Блонська В.І. Майнове оподаткування як елемент податкових систем в економіках добробуту / В.І. Блонська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 122-129.
9. Педь І. В., Лисенков Ю. М., Мельник О. Я. Класифікація майнових податків у національних податкових системах країн світу / Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»: Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1696>.

- 10.Блонська В. І. Майнове оподаткування як елемент податкових систем в економіках добробуту. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. Вип. 19.4. С. 122-129.
- 11.Міліна Н. М. Особливості побудови системи майнового оподаткування в Україні. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2021. – С. 309-313.
- 12.Матвійчук Н. М. Методичні підходи до класифікації податків на нерухоме майно. Економіка та суспільство. 2020. Вип. 8. С. 15-21.
13. Шуліченко Т. В. Майнові податки: теоретичні аспекти. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. – № 3. – С. 146-151.
- 14.Волохова І. С. Реалізація специфічних принципів у місцевому оподаткуванні (на прикладі майнового оподаткування) / І. С. Волохова // Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал. – 2013. - № 10. – С. 19-22.
- 15.Мельник А. М. Проблеми оподаткування нерухомого майна в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2020. - № 19. - С. 82–86.
- 16.Бобох Н. М. Формування в Україні механізму оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки / Н. М. Бобох // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2019. – № 5. – С. 55–63.
- 17.Бобох Н.М. Механізми оподаткування нерухомого майна як складова податкового механізму держави / Н. М. Бобох // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», Сер. «Економіка». – 2020. – Вип. 9. – С. 5.
- 18.Кушнірчук Ю. М. Оподаткування власності, ресурсів, капіталу та його роль у забезпеченні локальної бюджетної безпеки / Ю. М. Кушнірчук // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – 2019. – Вип. № 2. – С. 313–323.

19. Сибірянська Ю. В. Система майнового оподаткування в Україні: ефекти реформування та напрямки оптимізації / Ю. В. Сибірянська, О. Ю. Кондратюк // Економіка: теорія та практика. - 2019. - № 1. - С. 55-64.
20. Блонська В. І. Майнове оподаткування як елемент податкових систем в економіках добробуту / В. І. Блонська // Наук. вісн. Нац. лісотехніч. ун-ту України: [зб. наук. -техн. праць]. – Львів: НЛТУУ, 2009. – Вип. 19.4. – С. 122– 129.
21. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів / В. Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.
22. Петленко Ю. В. Місцеві фінанси: опорний конспект лекцій / Ю. В. Петленко. – К.: Кондор, 2004. – 282 с.
23. Фрадинський О.А. Вітчизняний та світовий досвід еволюції оподаткування нерухомого майна / О. Фрадинський // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — № 6. — Т. 4. — С. 346— 351.
24. Фінансова та податкова система Стародавнього Риму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/2677](http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/2677)
25. Бечко П. Основи оподаткування: навч. посібник / П. Бечко, О. Захарчук. — К.: ЦУЛ, 2019. — 168 с.
26. Міжнародна хронологія податків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aktiv.com.ua/archives/4901>
27. Міжнародна хронологія податків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aktiv.com.ua/archives/4901>
28. Оподаткування в Україні: навч. посіб. / За ред. Н.І. Редіної. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 544 с.
29. Нечай Н.В. Нариси з історії оподаткування / Н. Нечай. — К.: Вісник податкової служби, 2002. — 144 с.

30. Заяц Н.Е. Теория налогов: учебник / Н.Е. Заяц. — М.: Изд-во БГЭУ, 2002. — 220 с.
31. Перспективи податку на нерухоме майно в Україні / Група фіскального аналізу при Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету // Бюджетний і податковий огляд. — Вересень 2002 р. — К.: ГФА, 2002. — С.71-79.
32. Методичні підходи до формування податку на нерухомість в Україні. Багрій О.О. // Науково-технічна інформація. — 2019. - № 2. — С. 51-55.
33. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу до матер.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.
34. Гусев А.О. Податок на майно: економічна сутність та особливості обліку. Ефективна економіка. 2022. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/202.pdf
35. Сідельникова, Л. (2023). ПОВЕДІНКОВІ ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРАДИГМИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Економіка та суспільство, (54). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-80>
36. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
37. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2023/>
38. Бортнік Н. В. Зарубіжна практика місцевого оподаткування. 2020. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_1_2016ua/6.pdf
39. Венцель, В. "ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА УЧАСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРУВАННІ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ." ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ: 142. https://www.researchgate.net/profile/Khalina-Veronika/publication/371469327_Rozvitok_urbanizovanih_utvoren_na_zasadah_stalosti/links/648484c8b3dfd73b77799561/Rozvitok-urbanizovanih-utvoren-na-zasadah-stalosti.pdf#page=142

- Міністерство фінансів України: статистичні дані. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
- 41.43. Назаркевич, І., & Коваль, Т. (2023). ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ. Молодий вчений, 11 (123), 134-139. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-11-123-17>
- 42.Хатнюк Н.. "Зарубіжний досвід податку на нерухоме майно: запровадження позитивних положень у національне законодавство." Наше право 2 (2023): 166-171. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44709/1/N_Khatniuk_N_Pobiianska_NP_2023_2_FPMV.pdf
- 43.Юрчишена, Л., & Цимбалюк, К. (2023). ОЦІНКА ВПЛИВУ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ НА ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ. Економіка та суспільство, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-117> 48
- 44.Dema, Dmytro, Inna Shubenko, and Serhii Davydochuk. "МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ." Scientific Notes of Ostroh Academy National University," Economics" Series 28 (56) (2023): 69-76. <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/3736>
45. URL: Діагностика системи місцевого оподаткування <https://u-lead.org.ua/news/286>
- 46.Taxation Trends in the European Union / Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/%20f85da28f-f5be-11ec-b976-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Selected%20publications&WT.ria_c=51677&WT.ria_f=6180&WT.ria_ev=search&WT.%20URL=https%3A%2F%2Ftaxation-customs.ec.europa.eu%2F

- 47.OECD (2021) «Making Property Tax Reform Happen in China: A Review of Property Tax Design and Reform Experiences in OECD Countries», [https://www.oecd.org/tax/making-property-tax-reform-happen-in-china-bd0fbae3- en.htm](https://www.oecd.org/tax/making-property-tax-reform-happen-in-china-bd0fbae3-en.htm)
- 48.Dollery, B., Kitchen, H., McMillan, M. and Shah, A. (2020) «Local Public, Fiscal and Financial Governance: An International Perspective», https://www.researchgate.net/publication/341805733_Local_Public_Fiscal_and_Financial_Governance_An_International_Perspective

ДОДАТКИ

Принципи побудови податкової системи України

